

Din Skog

Tips!

Gott att äta på
utflykten

NORRLÄNSK
FURU POPULÄR
I SRI LANKA

SÅ BEKÄMPAR
DU TÖRSKATE

Botten med toppbrott

DIN SKOG distribueras till skogsägare med skog i de fem nordligaste länen. Kontakt för frågor som gäller nya prenumeranter, adressändringar och reportagetips: misan.lindqvist@sca.com eller tel 060-19 31 16.

REDAKTION

Ansvarig utgivare:
Jonas Mårtensson

Redaktör:
Misan Lindqvist

Projektleddning:
Kerstin Olofsson Kommunikation

Formgivare:
Matsson Reklam & Information

På omslaget: Moa Widman

Omslagsfoto: William Falk

Tryck: V-TAB Vimmerby

Upplaga: 42 000

Citera oss gärna, men ange källan.

Adress: SCA Skog AB, 851 88 Sundsvall

Tel: 060-19 30 00

Hemsida: sca.com/skog

SCA värnar om den personliga integriteten för prenumeranter av våra tidningar. Läs mer om hur vi hanterar dina personuppgifter i vår integritetsskyddsinformation på sca.com. Om du inte längre vill prenumerera på Din Skog kontakta misan.lindqvist@sca.com så avslutar vi omgående hanteringen av dina personuppgifter kopplad till denna prenumeration.

KÄRNAN I SCAs verksamhet är den växande skogen, Europas största privata skogsinnehav. Kring denna unika resurs har vi byggt en välutvecklad värdekedja baserad på förnybar råvara från våra egna och andras skogar. Vi erbjuder förpackningspapper, massa, trävaror, förnybar energi, tjänster för skogsägare och effektiva transportlösningar.

INNEHÅLL

5 BOTTEN MED TOPPBROTT

Så gör du för att minska risken.

9 SÄKRARE VIRKESTRANSPORTER

Digital fartbegränsning ett bra hjälpmedel.

12 MINST ELLER MEST SKYDDAD SKOG?

Sveriges EU-rapportering har betydelse.

16 NY SKOGSUTREDNING

Ser skogen som en resurs.

17 FASTIGHETSFÖRRÄTTNING

Så fungerar det i praktiken.

24 BARRIGT VÄRRE

Spetsiga fakta om barrträd.

26 BEKÄMPA TÖRSKATE

Skötselråd för drabbade tallungskogar.

36 ÄTA UTE

Smarriga tips för vinterutflykten.

Äntligen! Nu utreds skogen på nytt

NÄR REGERINGEN PRESENTERAR en ny skogsutredning och använder uttryck som *robust skogspolitik* och *skogen som en resurs* i samma mening, ja då finns det hopp för oss skogsägare och svenskt skogsbruk.

Det är mycket välkommet med en ny utredning. Allra helst eftersom den ska se över Sveriges skogspolitik, med målet att skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig skogsnäring som stärker näringsfriheten och investeringsviljan. Dessutom betonas vikten av skog och biobaserade näringar för Sverige, både när det gäller klimatomställningen och ekonomisk tillväxt – och det är bra!

Vi inom skogsnäringen har länge fört fram skogsbrukets och skogsproduktens betydelse för klimatomställningen och tillväxten. Med den nya utredningen verkar det som om vi äntligen har fått gehör.

DET ÄR OCKSÅ VÄLKOMMET att utredningen ska titta på behovet av att utveckla skogspolitiken och föreslå förändringar i svensk lagstiftning för att vi bättre ska kunna möta utmaningarna från EU.

Vi vill inte hamna i ett läge där ny EU-lagstiftning riskerar att inskränka vårt skogsbruk, och därmed leda till begränsade möjligheter att bruka våra skogar och bidra med så stor klimatnytta som möjligt.

Vi gläds även åt att systemet med avverkningsanmälningar, liksom möjligheten till överklaganden ska ses över. Det vore inte en dag för tidigt med minskad byråkrati för skogsägare och ett mer rättssäkert läge där vi inte riskerar att hamna i kläm mellan olika domstolar för ett och samma ärende. Det är även bra att man ser över Skogsstyrelsens roll i mark- och miljödomstol när ideella föreningar överklagar.

TYVÄRR INGÅR INTE artskyddet och ersättningsfrågan i skogsutredningen. Det är akuta frågor som riskerar att sänka utredningens ambitioner om de inte får en lösning. Vad hjälper det om politikerna betonar skogens och skogsbrukets viktiga roll för klimat och tillväxt om vi samtidigt stoppas från att bruka skogen och tvingas stämma staten för vår äganderätt?

Men frågorna är inte bortglömda, utan det ska tillsättas en separat utredning kring dem. Vi får hoppas att den går fort och i takt med skogsutredningen.

I augusti 2025 ska skogsutredningen vara klar, men redan vid årsskiftet 2024–2025 ska några delar vara utredda. Det ser vi fram emot!

JONAS MÅRTENSSON
AFFÄRSOMRÅDESCHEF SCA SKOG

På tapeten

Sverige behöver bättre järnvägar som ger effektivare transporter. Därför är det bra att Trafikverkets inriktning för 2026–2027 betonar vikten av att minska underhållsskulden, förbättra befintliga strukturer och genomföra elektrifieringsprojekt för att stödja exportindustrin och säkerställa tillförlitliga transporter.

Sveriges strikta EU-rapportering av skyddad skog och natur måste göras om snarast. Den kan få stora konsekvenser för hur vi får bruka våra skogar framöver. Dessutom framstår Sveriges skogsbruk i dålig dager, fastän vi skulle ses som en föregångare om alla länder redovisade på samma sätt.

Framgångsrik vattenrestaurering i Norrbotten

Rewilding Sweden har återställt delar av Abramsån i Norrbotten, med lyckat resultat. Abramsån är cirka 30 kilometer lång, varav 5 går över SCAs mark.

– **REWILDING SWEDENS** målsättning är att återställa hela vattendraget, och då SCA var så välvilliga var det i SCAs delar vi startade, säger Henrik Persson, verksamhetsledare på Rewilding Sweden.

Under arbetet har man bland annat grävt djuphålor och återfört gamla flottningsrester till vattendraget för att återskapa naturliga vatten- och strandskogsmiljöer och gynna ett stort antal arter,

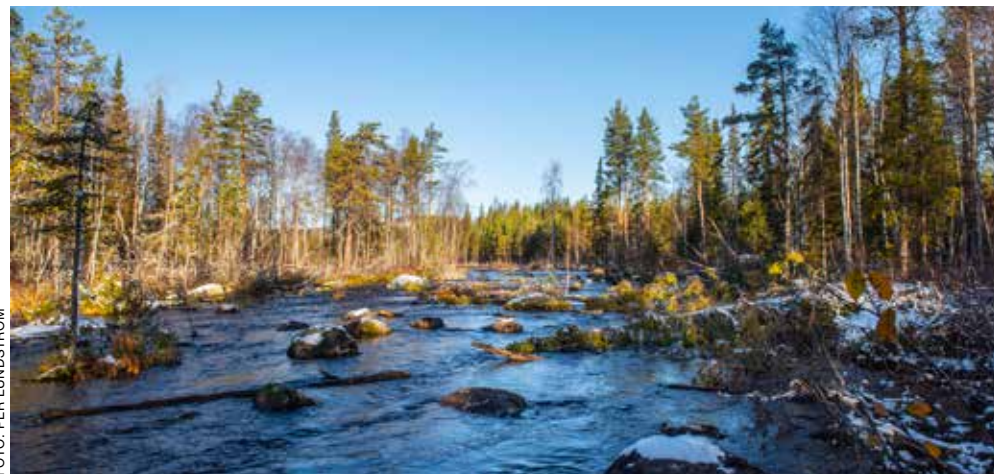

FOTO: PER LUNDSTRÖM

Abramsån efter restaureringsarbetet. Här trivs bland annat flodpärlmussla.

både i och utanför vattnet.

– Det är ett tufft arbete, men det är väldigt roligt att se ån och dess angränsande strandskogsmiljöer åter få liv, säger Henrik. Vi lyckades

bra med årets insatser! En undervattensfotograf som dokumenterar mycket av vårt arbete kunde se hur det efter bara några dagar simmade öringyngel i näs-

tan varje djuphåla som vi hade grävt. Det är jätteroligt, eftersom det här var sträckor som tidigare närmast var att betrakta som sterila ur fisk-synpunkt.

4 600 mil

SÅ LÅNGT HAR SCAs el-timmerbil kört sedan starten i juni 2022. Under ett års körning bidrar eltimmerbilen till att utsläppen av koldioxid minskar med ca 55 000 kg.

FOTO: DAN BOMAN MED COPYRIGHT SCANIA CV AB

Fint betyg till Din Skog

TACK ALLA LÄSARE som deltog i vår läsarundersökning i höstas. 87 procent av de 400 tillfrågade tycker att Din Skog är en bra tidning och en stor majoritet (71 %) hade läst eller bläddrat i de fyra senaste utgåvorna.

Läsarna tycker att Din Skog innehåller relevant information och är trovärdig. Dessutom är tidningen språkligt och innehållsmässigt lätt att förstå och ger både kvinnor och män utrymme. Skogsskötsel är det ämnesområde som intresserar allra flest, följt av näringspolitiska frågor.

Med hjälp av de synpunkter vi fick in fortsätter vi att utveckla tidningen och vi kommer bland annat att skriva ännu mer om skogsskötsel.

BOTTEN MED TOPPBROTT

På många håll har det snöat rejält i vinter, med följden att en hel del träd har knäckts av tyngden. Vad gör man om man har områden som har drabbats av toppbrott? Och kan man minska risken för att det händer igen? Moa Widman, skoglig specialist vid SCA i Hoting, reder ut frågorna.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: WILLIAM FALK

När kan det uppstå skador på grund av snö?

– Det kan hända om det först har snöat ordentligt under en period när temperaturen ligger kring nollstrecket, så att snön är riktigt blöt och tung. Om det därefter blir kallt fryser snön fast i träden och orsakar en stor påfrestning på dem. Börjar det sedan blåsa är det lätt att träden knäcks. Risken är större ju kallare det är och ju mer det blåser.

I vilken typ av skogar är risken störst?

– Det är främst yngre skogar som drabbas, med träd som är upp till sju meter höga ungefär. Unga bestånd där det är tätt mellan stammarna och bestånd som ligger på hög höjd, mer än 200 meter över havet, löper störst risk. Vindexponerade krön och sluttningar är också utsatta, liksom bestånd där man nyligen har röjt eller gallrat.

Varför är det större risk för snöskador om träden står tätt?

– När träden står tätt kan de inte utveckla sina kronor och rötter på samma sätt som de gör när de växer mer fritt. Därför blir de inte lika stabila. Dessutom blir kronorna ofta asymmetriska eftersom de tvingas växa åt det håll där det finns utrymme. När det kommer snö gör de asymmetriska kronorna att tyngden blir ojämnt fördelad och då är det större risk att stammarna knäcks.

3

TIPS FÖR ATT MINSKA RISKEN FÖR SNÖSKADOR

- Røj och gallra i tid.
- Skaffa en skogsbruksplan så blir det lätt att se när olika åtgärder bör utföras.
- Gödsla inte direkt efter gallring.

Vilka trädslag är det som brukar drabbas?

– Det är ofta tall som knäcks av snö. På granar ramlar snön lättare av, eftersom de har nedåtriktade grenar. Björkar klarar sig också bra eftersom de är väldigt elastiska. Man ser ofta björkar som är ordentligt böjda utan att gå av och de brukar räta upp sig när snön ramlar av.

Finns det något man kan göra för att minska risken för snöskador?

– Ja, välskötta bestånd löper mycket mindre risk att drabbas, så det gäller att röja och gallra i tid. Genom att glesa ut bestånden får du mer stabila träd, men det är viktigt att inte göra åtgärderna för sent. Om man väntar för länge så är stammarna höga och smala när de friställs och då blir de riktigt känsliga för både snö och blåst.

Att ha en välskött skog är inte någon garanti för att klara sig ifrån snöbrott, men det minskar skaderisken markant. Alldeles efter en røjning eller gallring är bestånden visserligen extra utsatta, men i längden är det helt klart att fördelarna överväger nackdelarna.

Ett annat sätt att minska riskerna för snöbrott är att undvika gödsling direkt efter att man har gallrat. Gödsling är ett bra sätt att skapa extra tillväxt i sin skog, men om man gör det alldeles efter en gallring så blir träden för känsliga. Man bör vänta med gödsling i minst fem år.

– Det är bra om du inte bara tittar längs skogsbilvägarna när du letar efter toppbrott. Ta dig gärna en bit in i bestånden. Men se upp för toppar som kan falla ner och för träd som ligger i spänn, säger Moa Widman.

”Att ha en välskött skog är inte någon garanti för att klara sig ifrån snöbrott, men det minskar skaderisken markant.”

Vad är ditt råd till skogsägare efter all snö som har kommit?

– Om du inte redan har gjort det bör du ge dig ut i din skog och se om det finns snöbrott. Kolla särskilt i områden där du nyss har röjt eller gallrat och i områden där du vet att det brukar komma mycket snö. Eftersatta bestånd, alltså bestånd som egentligen borde ha blivit röjda eller gallrade, bör du också titta till.

Det är bra att inte bara hålla sig till skogsbilvägarna, utan försök gärna att ta dig en bit in i bestånden. Träden som växer längs skogsbilvägarna växer mer friställt och är därför stabilare än de som växer en bit in.

Kan det vara farligt att vara i en skog där det finns toppbrott?

– Ja, om du ser att det är mycket snöskador bör du inte gå in i det området. Dels kan det ramlar ner toppar, dels kan det ligga träd i spänn.

Vad är nästa steg ifall man upptäcker att man har snöskador?

– Då bör du ta kontakt med din virkesköpare så snart som möjligt, eftersom de avbrutna topparna och de trasiga stammarna bör tas bort snabbt. Det handlar både om att rädda värdet på virket och om att undvika att skadeinsekter förökar sig och sprider sig till skogen runt omkring. Enligt skogsvårdslagen måste det skadade virket vara ute från skogen och levererat till industri före 1 juli.

Om du har försäkrat din skog bör du kontakta ditt försäkringsbolag innan du gör någon åtgärd.

Hur omfattande skador kan det röra sig om?

– För det mesta rör det sig om spridda skador, så att det räcker med att städa upp. Om skadorna har inträffat i en fas när beståndet är redo för gallring kan man passa på att gallra samtidigt, för då blir det mer ekonomiskt.

I sällsynta fall kan skadorna vara så omfattande att man behöver avveckla hela beståndet och börja om på nytt. Då behöver man göra en avverkningsanmälan och om skogen är ung behöver man också söka dispens för att få göra avverkningen innan lägsta slutavverkningsålder. Om du anlitar oss så hjälper vi dig med det, men det är alltså sällan som det blir så omfattande skador.

Profiler:

Anders och Maria Johansson

När Anders och Maria Johansson inspekterade sin fastighet våren 2023 möttes de av ett område med knäckta träd. Vinterns snö hade blivit för tung och toppbrotten var ett faktum.

– Men vi hade tur i oturen eftersom beståndet precis skulle gallras. Då kunde maskinlaget städa undan på samma gång, säger Anders.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • FOTO: MICHAEL ENGMAN

TUR I OTUREN – toppbrotten städades bort vid gallring

Berätta om er skog!

– Det är ett ganska litet skogsskifte som hör till gården där vi bor. Den ligger i Hällvattnet mellan Strömsund och Hoting. Vi köpte gården för tolv år sedan, så vi har inte haft den så länge.

Vad var det för bestånd som drabbades av toppbrott?

– En tallungskog som är 30 till 35 år gammal. Skadorna var inte spridda över hela beståndet, utan koncentrerade till ett område. Vi hittade inte någon logik i varför just den specifika fläcken hade drabbats, men beståndet som helhet var kanske känsligt. Det hade inte gjorts någon ungskogsrojning där, utan bara en underväxtröjning i ett senare skede och då kan träden ha blivit känsligare för skador av den anledningen. Det är ju viktigt att röja i tid!

Hur upptäckte ni skadorna?

– Vi såg dem inte förrän på våren när vi var ute och inspekterade skogen. Vi brukar ta en sväng runt fastigheten ibland för att kolla läget. Det går ju relativt snabbt eftersom den är så pass liten.

Hur hanterade ni toppbrotten?

– Vi hade redan planerat att gallra beståndet, så vi hade tur på så sätt. Avverkningslaget kunde städa upp toppbrotten när de ändå var på plats. Om skadorna hade inträffat efter att vi hade gallrat hade det blivit sämre rent ekonomiskt. I så fall hade vi nog valt att städa upp själva i stället, eftersom det inte var så omfattande skador.

Brukar ni jobba själva i er skog?

– Ja, jag hugger en del själv och vi har en liten såg så att vi kan förse oss med de plank och bräder vi behöver, säger Anders. Vi

har använt eget virke både till att renovera bostadshuset på fastigheten och till en del andra byggnationer. Det ger en bra känsla och dessutom har vi kunnat ta fram precis de dimensioner och längder som vi velat ha. Men ser man till ekonomin och effektiviteten vet jag inte om det är lika bra att hugga och såga själv. Det gäller att inte räkna så exakt på timmarna som man lägger ner.

Vad prioriterar ni när ni sköter er skog?

– Överlag tror jag att man ska ”röra om” lite i skogen om man vill få det att växa. Att röja och gallra i rätt tid kan vara exempel på sådant. Sedan är det också trevligt om det är snyggt och ordnat i de yngre skogarna, säger Anders.

– Vi värderar också den gamla skogen högt, med mångfalden av växter och djur. Så skötseln handlar om att värna både produktion och naturvård, säger Maria.

Vad är det bästa med att vara skogsägare?

– Att se att det växer. Vi har ett bestånd där det bara var små plantor när vi flyttade hit, men nu är det en ungskog med fem-sex meter höga träd. Det är kul att följa utvecklingen, men man ser ju också att tiden går fortare än man tror.

Mer om Anders och Maria

Bor i: Hällvattnet.

Familj: Varandra och sonen John, 8 år.

Anders intressen: Skog, teknik och gamla bilar.

Marias intressen: Natur, fiske och måleri, gärna i kombination.

Anders favoritträd: Granar. De är oftast raka och fina så att man kan få ut bra med plank och bräder.

Marias favoritträd: Gamla granar med mycket hänglav, för att de är vackra, hyser många arter och är trevliga att måla av.

**DIN SKOG
TESTAR
TIMMERBIL
MED
GEOFENCING**

Säkrare virkestransporter är ett prioriterat område för SCA. Under ett år har man därför testat digital fartbegränsning, så kallad geofencing, på några utvalda sträckor i Västernorrland och Jämtland. Din Skog tog en tur med chauffören Christoffer Söderblom i Sundsvall.

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: OLLE MELKERHED

DIGITAL FARTBEGRÄNSNING – ett bra hjälpmedel

Christoffer kör en Scaniabil, som han delar med en skiftkollega. Den är en av de cirka 40 timmerbilar som deltagit i projektet.

Christoffer ger den digitala fartbegränsningen högt betyg och tycker att den bidrar till bättre trafiksäkerhet. Han håller vant koll på instrumentpanelen när han närmar sig en zon, för att kunna börja bromsa när rutan med texten "Anpassad till hastighetsbegränsad zon" dyker upp.

Christoffer har kört tung lastbil i närmare sju år och rattar vant den stora timmerbilen på den ganska smala vägen. Vi ska snart passera byn Laggarberg utanför Timrå, där det finns bostadshus och en skola alldeles intill vägen. När bilen passerar en 50-skylt tänds en rund symbol med gällande hastighet på instrumentpanelen och en ruta med texten "Anpassad till hastighetsbegränsad zon" dyker upp.

– Det betyder att bilens system för digital hastighetsbegränsning har slagit till. Jag måste själv bromsa in, men systemet gör att jag inte kan gasa upp mer än till max tillåtna hastighet. När jag sedan kör ut ur zonen släpper begränsningen och jag kan gasa på, förklarar Christoffer.

FÖLJA MED I UTVECKLINGEN

Christoffer kör för Fermgruppen i Sundsvall, ett av fyra åkerier som varit engagerade i SCAs och Trafikverkets geofencingprojekt. Tekniken innebär att man med hjälp av gps-punkter skapar zoner där bilen känner av att det är dags att anpassa hastigheten. Tekniken har prövats på fyra sträckor i Västernorrland och Jämtland, där vägen går genom byar eller bostadsområden med många boende längs vägen.

– Jag tycker att det är intressant att följa med i utvecklingen och när vi fick frågan ville jag gärna vara med i projektet. Från början var det lite ovant, men allt nytt kräver ju lite inläring. Man får vara alert och ha koll på instrumentpanelen när man närmar sig en zon, och se till att bromsa in, säger Christoffer och fortsätter:

– Tekniken är ett väldigt bra hjälpmedel på vägar med lägre hastigheter och mycket bebyggelse precis intill. Den gör att man blir ännu mer på tårna. Jag tror inte den skulle fungera på vägar från 70–80 km/h och uppåt för då måste man verkligen fokusera på trafikflödet och vägen.

Christoffer svänger av från E4 i Timrå och kör lugnt vidare mot Östrands massabruk. Efter en stund når han ännu en zon, som ligger längs med Timrå tågstation. Varningstexten på panelen dyker upp och Christoffer bromsar vant ner till 30 km/h.

Han trivs väldigt bra med att köra timmerbil, även om det blir många mil bakom ratten och både tidiga morgnar och sena kvällar på grund av skiftgången.

– Jag gillar verkligen att köra timmerbil. Redan när jag gick på fordon- och transportprogrammet på gymnasiet så beslutade jag mig för att det var det här jag skulle göra. Jag gillar skogen och naturen och alla utmaningar som en timmerbil innebär. Fast när jag är ledig undviker jag gärna bilkörning, säger han och ler.

HÖGT BETYG

Nu har Christoffer kört ett år med den digitala hastighetsbegränsningen, med otaliga turer på flera av de utvalda sträckorna. Han ger tekniken högt betyg.

– Men det märks att det krävs en bra intrimning av zonerna så att systemet slår till precis när det ska, och inte när man redan kört en bra bit in i en zon. På vissa sträckor har det varit lite problem, medan andra sträckor har fungerat utan fördröjningar.

Som en säkerhetsåtgärd går det att göra så kallade ge-

Vägen genom Laggarberg utanför Timrå är en av sträckorna i projektet. De utvalda områdena är extra känsliga ur ett trafik-säkerhetsperspektiv, med mycket trafik på smala vägar som ligger nära skolor och annan bebyggelse.

nomtramp om det uppstår en trafiksituation som innebär att chauffören behöver gasa på trots att bilen är i en zon.

– Jag har aldrig gjort ett genomtramp. Men det är väldigt bra att det är möjligt att göra det, till exempel vid en så kallad fällknivsverkan, alltså då hjulen låser sig och släpet glider i sidled och viker ihop sig mot bilen. Då måste man gasa för att kunna räta ut ekipaget, säger Christoffer.

GÖR DET TRYGGARE

Varje genomtramp registreras av Trafikverket, och om

en bil kört för fort i en zon går det också ett mejl till chefen på åkeriet.

– Från början undrade vi om det hela handlade om en slags övervakning, men så är det ju inte. Det här är ett riktigt bra hjälpmedel för att hålla rätt hastighet.

Nu när projektet är avslutat så fortsätter SCAs timmerbilar att använda geofencingtekniken på sträckorna.

– Jag vill inte vara utan tekniken, den hjälper mig under körning och bidrar till att skapa bättre trafik-säkerhet och gör det tryggare för alla inblandade, avslutar Christoffer.

SCA KÖR VIDARE MED GEOFENCING

Digital hastighetsbegränsning för timmerbilar fungerar bra på sträckor med mycket bebyggelse och åkerierna har ett stort engagemang för säkrare timmertransporter. Det visar geofencingprojektet som SCA har genomfört tillsammans med Trafikverket.

– Vi fortsätter att nyttja tekniken på både befintliga sträckor och nya, säger Lars Nolander, logistikchef vid SCA Skog.

SCAs ARBETE FÖR ATT skapa säkrare virkestransporter har pågått i några år och Lars är glad att de har fått chansen att testa geofencing.

– Vi har lärt oss massor. Tekniken fungerar som en automatisk farthållare som någon annan slår i gång och den ger en bra trafikrytm. Åkerierna är väldigt positiva och engagerade.

En lärdom som gjorts under projektets gång är att det är viktigt att utforma zonerna på rätt sätt.

– Det krävs en del finjusteringar för att chauffören ska hinna bromsa in och

nå den angivna hastigheten i tid och sedan hinna gasa upp när zonen slutar. Det har fungerat olika bra på olika sträckor så troligen har vägens utformning när det gäller lutning, vägkrön och annat en viss betydelse, liksom hur bra gps-signalerna fungerar, säger Lars.

Lars ser en stor potential för geofencingtekniken.

– Vår tanke är att ta med fler åkerier och aktivera nya sträckor. Tekniken är lätt att applicera och den finns redan i alla nya Scaniabilar så varför inte nyttja den. Sedan hoppas jag att fler lastbilstillverkare följer efter.

Mest eller minst skyddad skog

– Sveriges EU-rapportering spelar roll

EUs medlemsländer rapporterar skydd av skog och natur på olika sätt. Sverige utmärker sig med en väldigt strikt syn på vad som anses som skyddat.

– Det får till följd att Sverige ser ut att vara sämst i Europa, men om vi skulle rapportera på samma sätt som många andra länder skulle vi ses som en föregångare. Samma problem finns när det gäller hur vi redovisar tillståndet hos olika naturtyper, vilket kan få stora konsekvenser för hur vi kan bruka de svenska skogarna framöver, säger Linda Eriksson, ansvarig för nationella skogsfrågor på Skogsindustrierna.

Tonläget i skogsbruksdebatten har hårdnat de senaste åren. En av de frågor som diskuteras är hur mycket skog Sverige skyddar jämfört med andra länder. Det har hörts kommentarer som att Sverige ”är i bottenkrapet” och att vi ”har hästlängder kvar” innan vi kan mäta oss med länderna som ligger i topp.

– Det stämmer. Väljer man att jämföra de inrapporterade siffrorna ligger Sverige långt ned på listorna. Men tar man med i beräkningen att våra svenska myndigheter rapporterar skyddad natur på ett annat, mer strikt, sätt än stora delar av Europa så blir läget ett helt annat, säger Linda.

Vad finns det för skillnader när det gäller rapportering av skyddad skog?

– Sverige redovisar bara den formellt skyddade natur som ryms inom naturreservat, nationalparker, Natura 2000-områden och biotopskyddsområden. Tillsammans utgör dessa områden drygt 14 procent av Sveriges areal. Vi rapporterar däremot inte den stora areal frivilliga avsättningar, impediment, strandskyddsområden och flera andra arealer som också är skyddade på olika sätt.

De flesta EU-länder uppger att de skyddar minst 20 procent och flera länder redovisar att mer än en tredjedel av deras landareal är skyddad. Men de har inte alls lika stränga krav som Sverige har på vad som ska räknas som skyddat. En stor del av arealerna som de räknar in gäller skyddsformer som faktiskt tillåter

jord- och skogsbruk. Här jämför man verkligen äpplen och päron.

Det blir ett helt annat resultat om man jämför hur stora arealer de har av områden med samma strikta skydd som Sverige använder i sin redovisning. Då ligger Sverige och Finland högst i Europa.

Hur ser redovisningen ut när det gäller tillståndet för olika naturtyper?

– Här är det helt avgörande vilket referensår och vilken referensareal man har satt för olika naturtyper. Även här har Sverige valt ett avvikande, mer strikt, sätt att rapportera. I Sverige jämförs dagens läge med hur situationen antas ha varit före industrialismen, alltså i mitten av 1800-talet. Många andra länder jämför i stället med naturtypens utbredning vid deras inträde i EU, alltså mer än 100 år efter det år som Sveriges valt som referens. Det ger helt olika förutsättningar och siffrorna som redovisas speglar också det.

I förhållande till andra länder rapporterar Sverige in en mycket låg andel areal som har en god bevarandestatus, men även här handlar det alltså om att man jämför äpplen och päron. Vi tycker att Sveriges metodik är orimlig. Skulle vi redovisa på samma sätt som andra länder gör skulle vi ligga i topp även här.

Hur kommer det sig att länder redovisar uppgifter till EU på olika sätt?

– Regelverket för redovisningen är inte tillräckligt

– Att Sverige rapporterar på ett avvikande sätt ger en felaktig bild av svenskt skogsbruk, säger Linda Eriksson på Skogsindustrierna.

specificerat, vilket nu visar sig vara mycket olyckligt. Länderna har olika traditioner och olika verktyg för hur natur skyddas och när de ska rapportera till EU gör de det på samma sätt som de tidigare har gjort på nationell nivå.

Regelverket tolkas också på olika sätt och man kan till och med definiera begreppet ”skog” på olika sätt.

Vad får det här för konsekvenser?

– De inrapporterade siffrorna har fått stor spridning i den skogspolitiska debatten och det är självklart ett problem när Sveriges skogsbruk framstår i dålig dager. Men framöver kan rapporteringen även få riktigt stora konsekvenser rent praktiskt. När det kommer ny lagstiftning från EU kan det påverka hur vi får bruka våra skogar.

Den nya lagen kring naturrestaurering (Nature Restoration Law) kan till exempel medföra att vi tvingas restaurera stora skogsarealer och därefter inte får bruka dem. Hur vi rapporterar statusen för olika naturtyper får en stor påverkan på hur stora arealer det rör sig om.

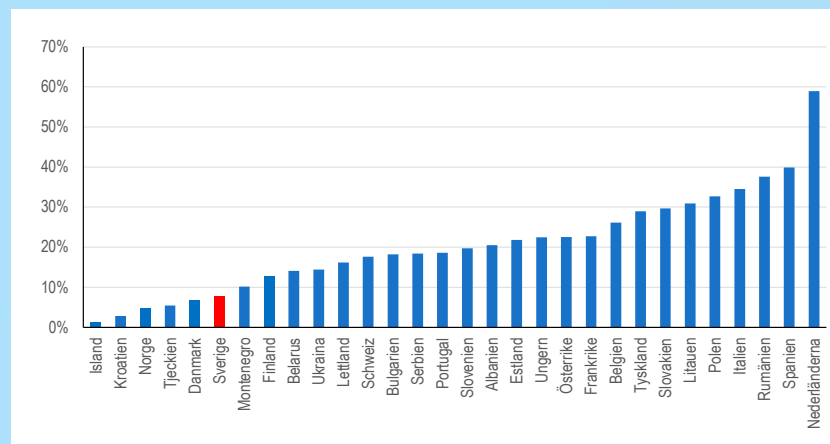
Det finns också en konvention om biologisk mångfald som säger att 30 procent av jordens yta ska skyddas på global nivå, varav 10 procent ska ha ett strikt skydd. Då blir det så klart viktigt hur man definierar och mäter vad som är skyddat.

Vad vill Skogsindustrierna se för förändring?

– Vi är positiva till internationella mål för biologisk mångfald och skyddad natur, men det behövs ett regelverk som ser till att alla länder rapporterar så likvärdigt som möjligt om kraven blir lagligt bindande. Sverige ska fortsatt ha höga ambitioner när det gäller biologisk mångfald, men vi behöver behålla beslutsmandatet för vad vi vill skydda och hur vi vill göra det. Med dagens system överläter vi en stor del av de besluten till EU.

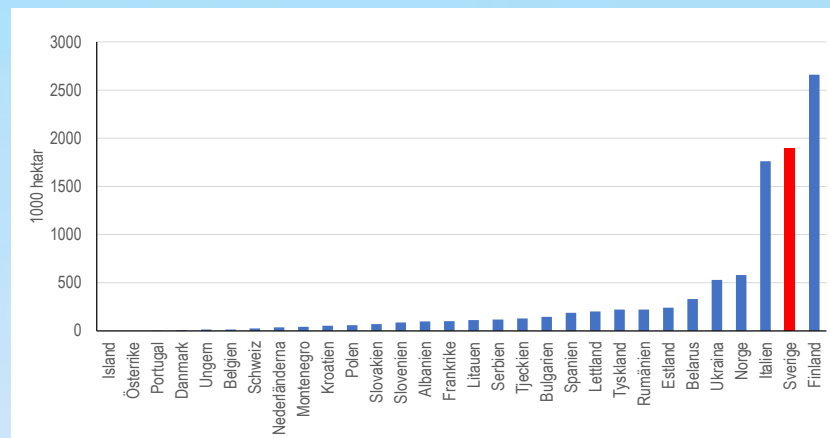
Skogsindustrierna anser att Sverige bör ändra sitt sätt att rapportera. Vi jobbar med att informera politikerna om hur situationen ser ut i dag och vad det får för konsekvenser, eftersom medvetenheten kring de här frågorna är ganska låg. Politikerna behöver förstå helhetsbilden och styra myndigheterna kring hur Sverige ska rapportera.

Andel skyddad areal med skog enligt FRA2020 (FAO) och Forest Europe.

I EU-rapporteringen av skyddad skog ligger Sverige i botten, men anledningen är att vi rapporterar skyddade arealer på ett helt annat sätt än de flesta andra länder gör.

Areal skyddad skog i klass 1.1–1.2 i tusental hektar enligt Forest Europe.

Tittar man i stället på de arealer skog som är strikt skyddad så ligger Sverige näst högst.

KÄLLA: HANNERZ & SIMONSSON 2023 MED UNDERLAG FRÅN FOREST RESOURCES ASSESSMENT, FAO

Är det några förändringar på gång?

– Det pågår en del processer, så det finns ett visst hopp. Regeringen har till exempel gett Naturvårdsverket i uppdrag att utreda vilka referensarealer vi ska använda för att redovisa naturtyper. Dessutom ska Miljömålsberedningen föreslå en samlad strategi för arbetet med att nå de internationella åtagandena på ett kostnadseffektivt sätt.

POPPIS MED FURU

Har du levererat talltimmer till SCAs sågverk i Munksund eller Bollsta det senaste decenniet? Då kanske dina tallar har förädlats till vackra golv och smäckra taklister för bostäder i Sri Lanka. Och kutterspånen från produktionen kan ha blivit lyxigt stallströ till galopphästar i Dubai.

– Hos oss går inget till spillo, utan vi gör produkter av precis allt, säger Amjad Marjan, vd och ägare till MA Enterprises i Sri Lanka.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON

MA ENTERPRISES är ett familjeföretag som tillverkar en mängd olika produkter, främst golvlistor, taklister, träfasader och golv. De har också en grossistverksamhet där de importerar sågade trävaror och säljer dem vidare. Företaget jobbar med flera olika träslag och sedan 2015 är svensk furu ett av dem.

– Vi var pionjärer inom furu på Sri Lanka. Nu är det en stor efterfrågan på produkterna och den ökar hela tiden, säger Amjad.

Kvaliteten på den svenska furan är unik. Tack vare att träden i norra Sverige växer så långsamt blir årsringarna täta och jämna.

– Det innebär att virket får en densitet som är i en klass för sig. Kunderna uppskattar även färgen och tycker att träslaget har en fin ytfinish, så de använder det mycket till synliga produkter. Styrkan är också en uppskattad egenskap, säger Amjad.

VIKTIGT MED LITEN KVIST

Företaget köper främst furu från SCAs sågverk i Munksund, men även en del från Bollsta. En stor del utgörs av virke i de högre kvalitetsklasserna.

– Det behövs en hög kvalitet för att man ska kunna hyvla fram så pass tunna produkter som golv- och taklister. En viktig faktor är att virket inte har så stora kvistar, förklarar Håkan Persson, chef för SCAs säljkontor i Hong Kong.

MA Enterprises säljer främst sina produkter till olika byggfirmor. Det finns inte några byggvaruaffärer i Sri Lanka eftersom det inte finns någon gör-det-självt-kultur.

– Så är det i stora delar av Asien. Folk har inte några verktyg hemma, utan man lejer in en snickare när något behöver fixas. Därför är det byggfirmorna som köper virke och de handlar direkt från trävaruproducenterna, förklarar Håkan.

LEKSAKER OCH HÄSTLYX

MA Enterprises ser till att precis allt virke kommer till användning. De använder spillbitar, kutterspån och till och med förpackningsmaterial för att tillverka olika produkter.

– Vi tar bland annat vara på underliggarna och de tunna bindströna som används för att stabilisera virkespaketen. De flesta producenter eldar upp dem, men vi ser allt som en resurs och jobbar mycket med att minimera spillet i vår produktion, säger Amjad.

Bindströna limmas ihop och blir bland annat till vackra leksaker, muggar och skålar, allt tillverkat för hand. Kutterspån från hyvlingen blir lyxigt stallströ för exklusiva galopphästar i Dubai, Oman och Qatar.

– Där tar de hand om galopphästarna som om de vore kungligheter och bara det bästa är gott nog, så det är ett bra upplägg att sälja kutterspån till dit, säger Håkan.

KÖPER KUNDERNAS SPILL

I sitt arbete med att undvika spill går MA Enterprises så långt att de även tar vara på kundernas avkapade bitar och andra restprodukter som uppstår vid vidareförädlingen.

– När vi säljer trävaror brukar vi samtidigt göra upp om att vi köper tillbaka eventuellt spill. Med tanke på att tallarna har växt i minst 80 år innan de avverkas så ska de inte eldas upp, utan så mycket som möjligt ska bli trävaruprodukter. Vi hittar användningsområden för allt, konstaterar Amjad.

Håkan är imponerad över företagets arbete och betonar att det passar perfekt med SCAs tankesätt och mål.

– Ett av våra hållbarhetsmål är Zero Waste, alltså noll slöseri. En mycket viktig del i det arbetet är att ta vara på varje del av trädet på allra bästa sätt. Det är fantastiskt att MA Enterprises också jobbar så hårt med det.

Håkan Persson, chef
för SCAs säljkontor i
Hong Kong.

I SRI LANKA

Amjad Marjan, vd och ägare till MA Enterprises i Sri Lanka. Företaget har ett 50-tal anställda.

FOTO: LENA NORDSTRÖM

MA Enterprises har levererat butiksinterior till en matvarukedja som har 300 butiker i Sri Lanka. De har även tillverkat träfasader till butikerna.

FOTO: VICTOR IHRE PERSSON

Företaget ser till att inget går till spillo. Av förpackningsmaterialet till virkespaketen tillverkas bland annat vackra, handgjorda leksaker.

Taklister är en viktig produkt för MA Enterprises och den norrländska furan är perfekt för det.

Ny skogsutredning kan lova gott för framtiden

Regeringen har tillsatt en ny skogsutredning som ska utveckla en robust skogspolitik som ser skogen som en resurs och som leder till ökad skoglig tillväxt. Regeringen framhåller också biobaserade produkters roll i klimatomställningen.

– Det är mycket positivt att regeringen betonar den viktiga roll som skogen och skogsbruket har för Sverige, säger Jonas Mårtensson, affärsområdeschef SCA Skog.

Syftet med utredningen är att skapa en skogspolitik som främjar ett långsiktigt hållbart och konkurrenskraftigt skogsbruk som ger ökad tillväxt i skogen. På så vis ska skogsnäringen fullt ut kunna bidra till klimatomställningen, liksom med jobb och tillväxt i hela Sverige.

Sveriges nuvarande skogspolitiska mål, där miljö och produktion är jämställda, ändras inte i och med utredningen. Däremot ska utredningen göra en översyn av den nationella skogspolitikerna för att utveckla en framtida ändamålsenlig politik där skogen ses som den viktiga naturresurs den är.

VÄLKOMMEN ÖVERSYN

– Det har hänt mycket sedan skogspolitiken ändrades 1993. Det är inte riktigt samma sak att vara skogsägare i dag som det var då, så det är välkommet med en översyn. Det är också glädjande att utredningen har som mål att stärka näringsfriheten, tillväxten i skogen och investeringsviljan i skogsnäringen, säger Jonas och tillägger:

– Under innevarande mandatperiod har vi sett en rad initiativ från EU som leder till

ökad byråkrati och regelkrångel för skogsägare. Jag välkomnar därför att regeringen specifikt betonar EU-frågan och vikten av att Sverige utvecklar en strategi för Sveriges fortsatta arbete inom EU vad gäller skogliga frågor.

Utredningen innehåller åtta huvudsakliga uppdrag:

- 1 Utvärdera den nuvarande skogspolitikens givet de förändringar som skett sedan 1993.
- 2 Utveckla skogspolitikerna för att möta utmaningarna i EU.
- 3 Utveckla arbetssättet för Sveriges fortsatta arbete inom EU i skogliga frågor.
- 4 Överväga alternativ till avverkningsanmälan och anmälan för samråd.
- 5 Säkerställa att beslut inte kan överklagas till både allmän förvaltningsdomstol och mark- och miljödomstol.
- 6 Tydliggöra kunskapskravet när det gäller skogsbruk.
- 7 Se över Skogsstyrelsens roll i mark- och miljödomstol när ideella föreningar överklagar.
- 8 Effektivisera miljömålsarbetet för skogen.

– Utredningen omfamnar många komplexa frågor. Det kan ju i viss mån förklara att viktiga delar som artskydd och ersättningsrätt inte kom med, säger Jonas.

Men artskyddsfrågorna och ersättningsrätten är inte undansopade. Parallellt med

skogsutredningen ska det nu göras en separat utredning kring dessa frågor, även om det är oklart när en sådan utredning är startklar.

– Det är akuta, jätteviktiga frågor som måste hanteras skyndsamt, för vi behöver få en helhetslösning. Om vi skogsägare inte får bruka skogen faller ju skogsutredningens alla ambitioner, konstaterar Jonas.

KLAR I AUGUSTI 2025

Skogsutredningen ska vara klar senast den 31 augusti 2025, men redan vid årsskiftet 2024/2025 ska ett delbetänkande redovisas. Det berör de delar av utredningsuppdraget som bland annat gäller att se över alternativ till avverkningsanmälan och att säkerställa att beslut inte kan överklagas till både allmän förvaltningsdomstol och mark- och miljödomstol.

– Det är välkommet med ett snabbspår för dessa frågor, för då kanske det finns ett lagförslag som kan klubbas igenom innan nästa val. Dagens överklagandeprocess har stora brister. Det ska inte vara möjligt att ett och samma ärende hanteras av två olika domstolar, vilka kan komma fram till motstridiga domslut. Det gör att rättsäkerheten äventyras och enskilda skogsägare hamnar i kläm.

När det gäller avverkningsanmälningar så blir det intressant att se hur ett alternativ skulle kunna se ut, menar Jonas.

– Det får dock inte leda till att mer ansvar flyttas över till skogsägare med mer krångel och ökade kunskapskrav som följd.

– Vi följer utredningen med stort intresse och kommer att göra vad vi kan för att påverka den i rätt riktning, säger Jonas.

Avstyckning, klyvning och reglering – tips när du ska förändra en fastighet

Jan Wiklund,
skatteexpert vid
Skogenshus.

Olivia Gidlund, förrättningslantmätare vid kommunala lantmäterimyndigheten i Örnsköldsviks kommun

Att stycka av en tomt, klyva en fastighet eller göra en fastighetsreglering kan vara ett utmärkt sätt att skapa de fastigheter man vill ha. Här tipsar en förrättningslantmätare och en skatteexpert om vad du bör tänka på.

– Det krävs en lantmäteriförrättning och det tar tid, så det är viktigt att ha med det i planeringen. Och det handlar ofta om komplexa frågor och stora belopp, så ta hjälp för att se till att allt blir korrekt, säger Jan Wiklund, skatteexpert på Skogenshus.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON • ILLUSTRATION: PER MATSSON

När kan det vara användbart att förändra sin fastighet på det här sättet?

– Det finns många olika tillfällen när det kan vara praktiskt, bland annat när man ska göra ett generationsskifte eller vill sälja en del av sin fastighet. Det är fantastiska hjälpmedel, men det gäller verkligen att veta vad man gör, säger Jan.

Vad är en avstyckning och när används det?

– Det används om man vill stycka av en bit mark från en fastighet. Kan-ske vill du att barnen ska ha var sin tomt eller så kanske grannen hör av sig och vill köpa en bit av din fastig-

het. Den avstyckade delen blir en ny fastighet och får alltså en ny fastighetsbeteckning.

Ägarförhållandena är desamma som innan avstyckningen, så om du och din partner äger jordbruksfastigheten tillsammans äger ni även den nya fastigheten tillsammans. Det krävs en försäljning, gåva eller arvskifte för att ändra det, säger Olivia Gidlund, förrättningslantmätare vid kommunala lantmäterimyndigheten i Örnsköldsviks kommun.

Vad krävs för att göra en avstyckning?

– Alla delägare behöver vara överens inför avstyckningen. De ny- och om-

bildade fastigheterna måste också vara så stora att de lämpar sig för att bedriva skogsbruk. Ett riktmärke är att de ska producera ungefär 200 till 250 m³sk per år, vilket motsvarar en areal på cirka 50 hektar.

Om man till exempel styckar av bostadshuset från en skogsfastighet eller styckar av tomter för att bygga bostadshus ställs inte samma krav på produktionsförmåga. I stället krävs att vissa andra villkor är uppfyllda, till exempel att den nya bostadsfastigheten får en lämplig utformning och tillgång till väg, vatten och avlopp.

Vad är pantbrev och vad händer med dem vid en avstyckning?

– Pantbrev är värdebevis som används som säkerhet när du tar ett lån för en fastighet. Du pantsätter alltså fastigheten. Ett pantbrev är alltid knutet till den specifika fastigheten, inte till dig som person eller till ett särskilt lån. När det utfärdas ett pantbrev för en fastighet görs det en registrering om in-teckning hos Lantmäteriet.

Vid alla typer av förrättningar är det otroligt viktigt att tänka på vad som händer med pantbrevet, eftersom de reglerar vilken fastighet som är ansvarig för en skuld om det blir en utmätning, säger Jan.

– När man ansöker om en avstyckning kan man ange att man vill att den avstyckade lotten ska bli fri från in-teckningar. Om man inte ansöker om det så blir båda fastigheterna gemen-samt ansvariga för de in-teckningar som finns, säger Olivia.

Vad innebär det att man klyver en fastighet och när använder man det?

– Klyvning används när man är flera ägare och vill dela upp ägandet. Om man har stamfastigheten Skog 1:1 och klyver den så avregistreras fastighe-ten och i stället bildas fastigheterna Skog 1:2 och Skog 1:3. Man kan även dela fastigheten i fler än två delar. När förrättningen är klar har ägandeförhål-landena förändrats, säger Olivia.

– Klyvning är vanligt om man till exempel är syskon som samäger en fastighet, men hellre vill äga var sin del. Det används även inför generations-skiften, om föräldrarna vill att sysko-nen ska få var sin del. I och med att det är ganska långa handläggningstider på Lantmäteriet kan man först överlåta fastigheten till syskonen, som därefter ansöker om klyvning och erhåller den del de vill ha. På så sätt behöver man inte vänta på Lantmäteriet för att göra överlåtelsen från föräldrarna, säger Jan.

Vad krävs för att göra en klyvning?

– Det räcker med att en delägare an-söker om det, vilket betyder att en klyvning kan göras även om det finns delägare som motsätter sig det. Det är också bra att veta att klyvning går före försäljning via offentlig auktion, så om en delägare har ansökt om att fastighe-ten ska säljas på auktion kan en annan

delägare ansöka om klyvning och då får man var sin del. Sedan kan den person som ansökt om försäljning sälja sin del.

Kravet på de nybildade fastigheter-nas storlek och produktionsförmåga är detsamma som vid avstyckning. Om det rör sig om en större fastighet är det alltså större chans att få till en klyvning, säger Jan.

Vad händer med pantbrevet vid en klyvning?

– De nybildade fastigheterna, som kall-las för klyvningslotter, blir gemensamt ansvariga för dem. Ansvaret fördelas mellan klyvningslotterna utifrån deras taxeringsvärden, säger Olivia.

Vad innebär en fastighetsreglering?

– Då "river man loss" en bit från en fastighet och för över den till en an-nan fastighet. Det bildas inte någon ny fastighet, utan det är bara gränserna på de befintliga fastigheterna som föränd-ras. Det handlar ofta om att man säljer en del av sitt skifte till rågrannen. Eller så vill man kanske sälja skogen, men ha bostadshuset kvar.

Det går också att föra över en hel fastighet till en annan fastighet. Då upphör den första fastigheten att existera, säger Jan.

Vad händer med pantbrevet?

– Det händer ingenting, utan de ligger kvar i respektive fastigheter. Om man reglerar in en hel fastighet i en annan fastighet så försvinner pantbrevet för den fastighet som upphör att existe-ra, så det är viktigt att tänka på, säger Olivia.

Vad krävs för att göra en fastig-hetsreglering?

– Alla inblandade parter bör vara över-ens, men i undantagsfall kan fastighets-reglering även ske tvångsvis. Även här ska de ombildade fastigheterna vara så stora att de lämpar sig för att bedriva skogsbruk och alltså kunna producera minst 200–250 m³sk per år.

Om en fastighetsreglering innebär att värdet på en fastighet minskar kan det behövas ett medgivande från ban-ken, säger Olivia.

Är det något särskilt man bör tänka på?

– Har man gjort en överenskommel-se om fastighetsreglering så är huvud-regeln att den är bindande. En ny ägare kan inte rubba vad den förra ägaren har medgivit eller godkänt kring en fastig-hetsreglering, säger Olivia.

5

TIPS VID LANTMÄTERIFÖRRÄTTNINGAR

- Planera för att det tar tid, ofta ett till två år.
- Tänk på att förrättningen inte är klar förrän den har vunnit laga kraft. Även om ni som har ansökt om förrättningen är överens kan det hända att den inte godkänns. Ta hänsyn till det vid betalning av köpeskilling och vid åtgärder på fastigheten.
- Sätt dig in i vad som händer med pantbrevet.
- Det handlar om komplexa frågor och mycket pengar, så ta hjälp både med juridik och ekonomi.
- Kolla om ditt Lantmäteri erbjuder kostnadsfri rådgivning innan du skickar in en ansökan. Då kan du få snabba besked och användbara tips.

Hur ser tidplanen ut vid förrättningar hos Lantmäteriet?

– Handläggningstiden skiljer sig åt mellan kontoren, så det är bra att i god tid kontakta lantmäterikontoret i sin kommun för att få reda på aktuella tider. Det är inte ovanligt att en förrättning tar mellan ett och två år, säger Jan.

– Det är också bra att känna till att länsstyrelsen har fyra veckor på sig att göra en överklagan, efter att Lantmäteriet har kommit med sitt beslut. De kan överklaga ärendet till Mark- och miljödomstolen om de anser att förrättningen strider mot allmänhetens intresse. Sakägare i frågan och kommunen kan också överklaga. Om ingen har överklagat Lantmäteriets beslut efter fyra veckor vinner beslutet laga kraft, säger Olivia.

Vad kostar en förrättning?

– Kostnaden beror på hur mycket tid lantmäterimyndigheten behöver lägga

på ärendet för att pröva och genomföra en förrättning. Ett ärende kan kosta allt mellan 50 000 och 100 000 kronor, beroende på svårighetsgrad.

För att underlätta handläggningen är det viktigt att skicka in allt material som krävs för en ansökan. Kolla upp servitut och rättigheter. Det underlättar också om de inblandade parterna är eniga i alla frågor och om det inte finns några otydliga gränser, säger Olivia.

Vad är viktigt att tänka på vid förrättningar?

– Att det tar tid och att det kan hända att Lantmäteriet eller länsstyrelsen inte godkänner er ansökan. Ta hänsyn till det när det gäller betalningen av köpeskilling för en fastighet som ska bildas eller ombildas genom en förrättning. Det kan vara bäst att enbart betala handpenning innan förrättningen är klar.

Det är också bra att avvakta med åt-

gärder på fastigheten, som avverkningar eller renoveringar. Om man till exempel har ansökt om att stycka av och ta över själva bostadshuset på en fastighet kan det bli riktigt tokigt om man börjar renovera huset innan förrättningen är färdig. Blir det ett nej så har man lagt pengar på något som man inte äger. Rätten till skogsavdrag är också en parameter att ta hänsyn till. Ta därför inte ut pengar ur en fastighet innan förrättningen är klar.

Det här är komplexa frågor och handlar ofta om stora summor, så ta hjälp av experter både när det gäller ekonomi och juridik, säger Jan.

Vad gäller kring beskattning?

– Om man har styckat av en del av sin fastighet och sålt den ska säljaren betala skatt precis som vid en vanlig försäljning. Om man har gjort en klyvning och den ena parten har betalat pengar emellan kan det bli oerhört komplicerat, så då är det viktigt att man tar hjälp, säger Jan.

Jan Wiklund
skogenshus.se

FOTO: LILLEMOR BYLUND

Christer och Lennart Svanholm är tacksamma för att deras far Gösta Svanholm tänkte igenom generationsskiftet i tid och hittade en så bra lösning.

Delad fastighet gav lyckat generationsskifte

Efter ett välplanerat generationsskifte, där en skogsfastighet delades i två, är bröderna Christer och Lennart Svanholm nöjda skogsägare på var sitt håll.

– Det var klokt av far att låta oss äga skogen var för sig. Vet man att "det här skiftet är mitt" så har man större lust att lägga ned både pengar och svett på att sköta om det, säger Lennart.

TEXT: KERSTIN OLOFSSON
FOTO: MICHAEL ENGMAN

Släktgården i Sjö, norr om Nyland i Ångermanland, har gått i arv i generationer. Att den skulle fortsätta göra det var mycket viktigt för Christer och Lennarts far Gösta Svanholm, som inte längre är i livet.

– Generationsskiftet var något som han alltid funderade på, så länge jag kan minnas, säger Lennart.

Lennart och hans bror Christer började jaga i hemtrakterna på 1980-talet. Då tyckte Gösta att det var dags för dem att engagera sig mer i skogen och de fick var

sitt skifte i gåva. Han behöll större delen av skogen själv, men genom gåvan hoppades han att sönernas skogsintresse skulle öka.

– Vi drog lott om vem som skulle få vilket skifte, men far blev inte helt nöjd med utfallet. Nästa gång det var dags så tog han beslutet själv i stället, berättar Lennart.

Gösta hade nämligen en till fastighet som han behöll livet ut, men han förberedde arvskiftet noga. I god tid delade han fastigheten i två delar genom

Christer Svanholm visar var gränsen drogs när fastigheten delades i två.

en avstyckning och bestämde vem som skulle få vilken del. Sönerna fick sedan fastigheterna som arv när Gösta gick bort.

– Far såg till att det blev otroligt rättvist. En väg som gick mitt över ursprungsfastigheten blev en perfekt gräns vid avstyckningen. Jag hade fått några hektar mindre än Lennart när vi fick vårt första skifte, och han ville jämna ut det i och med arvet. Nu skiljer det inte många hektar och kubikmeter, säger Christer.

TACKSAMMA FÖR UPPDELNINGEN

Båda bröderna är tacksamma för att Gösta valde att dela upp fastigheten, i stället för att de skulle äga tillsammans.

– Lennart och jag kommer bra överens, så det handlar inte om det. Men jag tycker att det är bättre att var och en får ansvara för sin egen skog, säger Christer.

Och han får medhåll av Lennart.

– Det känns bättre att satsa arbete och pengar på skötsel när man vet att ”den här skogen är min”. Då är det större chans att skogen blir ordentligt skött. Det gäller att inte komma efter med skogsvården, särskilt inte med röjningen. Röjer man inte ordentligt blir det inte någon ordning på skogen.

AKTIVA PÅ OLIKA SÄTT

Båda bröderna bedriver ett aktivt skogsbruk, men på helt olika sätt. Medan Lennart avverkar en hel del själv, och bland annat har processor och skogsvagn, så föredrar Christer att studera fastigheten i SCAs digitala tjänst Skogsvinge och beställa de åtgärder han vill ha utförda.

– Jag tycker att det är jättekul att sitta vid datorn och planera för skogen. Nyligen beställde jag en ny skogs-

”Far såg till att det blev otroligt rättvist. En väg som gick mitt över ursprungsfastigheten blev en perfekt gräns vid avstyckningen.”

– På ena sidan vägen är mitt skifte och på andra sidan börjar Christers, säger Lennart Svanholm.

Mer om Christer

Ålder: 71 år.

Bor: I Örnsköldsvik.

Gör: Pensionär men jobbar fortfarande som process-specialist.

Mer om Lennart

Ålder: 68 år.

Bor: I Sjö, norr om Nyland.

Gör: Pensionär, men jobbar mycket i den egna skogen.

Lennart Svanholm både röjer och hugger en del själv i skogen. Med traktor, processor och skogsvagn ordnar han ved och tar reda på vindfällan och snöbrott.

– Jag tycker att det är jättekul att titta på fastigheten i datorn och planera för framtiden. Både produktion och naturvård är viktigt för mig när jag tar mina beslut, säger Christer Svanholm.

bruksplan så att all information ska vara helt aktuell, säger Christer.

Han gillar att testa nytt och har bland annat provat att så tall och gödsla. Nu ser han fram emot att utvärdera resultaten.

HUGGER SJÄLV

Lennart har i stället valt att hugga en del själv. Han hugger främst för vedbehov, men tar även reda på vindfällan och snöbrott. Någon mindre gallring har han också utfört själv.

– Jag är pensionär och skulle bli tokig om jag satt hemma och rullade tummarna. Pappa köpte sin sista motorsåg när han var 89 år, så jag har det jag bråsar på. Men större avverkningar, röjningar och annat tar jag hjälp med, säger han.

Det är virkesköparen och gruppchefen Thomas Jonsnäs som är deras kontaktperson på SCA. Thomas var med redan på Göstas tid och känner fastigheterna väl.

– Vi har verkligen ett bra samarbete. Det jag uppskattar mest är att han hjälper oss att lösa även de små frågorna, inte

bara de större åtgärderna. Snabbt går det dessutom, säger Lennart.

ÄGER SLÄKTGÅRDEN GEMENSAMT

Skogsfastigheterna är alltså uppdelade mellan bröderna, men barndomshemmet och åkrarna runt omkring äger de tillsammans.

– Ja, gården äger vi gemensamt och det fungerar riktigt bra. Ingen av oss bor där permanent, utan vi har det som en släktgård dit alla barn och barnbarn är välkomna. Om något behöver köpas eller fixas så kan Christer och jag prata ihop oss på fem minuter, så det är enkelt. Men till nästa generation behövs en annan lösning för annars blir det sex personer inblandade, konstaterar Lennart.

FUNDERINGAR PÅ FRAMTIDEN

Än är det inte dags för något generationsskifte, varken för gården eller skogsfastigheterna, men både Lennart och Christer har en del tankar kring det. De har lite olika utgångslägen eftersom Christer har två barn, medan Lennart har fyra.

– Jag vill ju gärna att allt stannar kvar i släkten. När det gäller skogen skulle mina två söner kunna få var sitt av mina båda skiften. Men samtidigt är det viktigt att den som tar över har ett intresse för skogen. Om en av pojkarna är mer intresserad än den andra kanske han kan ta över båda skiftena, och så får vi se till att ordna det rättvist på något annat sätt, säger Christer.

För Lennart är det lite mer komplicerat, med fyra barn att ta hänsyn till.

– Men jag kommer absolut inte att sälja, utan jag är mån om att skogen blir kvar inom släkten, säger han.

Båda tycker att Gösta var klok som planerade skiftet i tid och att han fick till ett upplägg som var bra både för dem och för sin egen del.

– I och med att han behöll en fastighet livet ut hade han möjlighet att själv göra avverkningar även de sista åren. Det blev som en pensionsförsäkring för honom. Samtidigt hade han förberett allt inför arvskiftet, så att det blev precis som han ville, avslutar Lennart.

Magnus Wikström,
chef för industriförsörjning
SCA Skog

Tydliga erbjudanden sätter värde på virket

Hur är läget på marknaden för skogsindustrins produkter?

– Det är tuffa tider, främst för sågverken. Hela byggbranschen är inne i en rejäl svacka, både vad gäller proffsbyggande och hemmasnickare, vilket påverkar förbrukningen av sågade trävaror. Många sågverk stod still under slutet av 2023 för att inte bygga lager av sågade trävaror, men SCA har klarat sig rätt bra.

Massabruken påverkas också av en lägre efterfrågan på både massa och förpackningspapper. Även här har flera aktörer minskat produktionen. SCA producerar däremot som normalt och vi har stabila leveranser.

Hur ser det ut på virkesmarknaden?

– Det finns fortfarande ett stort behov av virke, både vad gäller sågtimmer och massaved. Inom SCAs verksamhetsområde ligger lagernivåerna på en normal nivå. SCA har en hög produktionstakt, främst tack vare att vi har investerat mycket i våra anläggningar. Det gör att vi kan ta vara på virket från de norrländska skogsägarna på bästa sätt.

SCA betonar vikten av tydliga erbjudanden till skogsägare, hur då?

– Vi vill att virkesaffären ska vara enkel och trygg och har successivt förenklat och tydliggjort våra priser och kostnader. Nu tar vi nästa steg och inför en prislista för gallring och en prislista för föryngringsavverkning. Med det kan vi tydliggöra nyttan av det virke som genererar högst värde i förädlingskedjan.

Hur har den kalla och snörika vintern påverkat virkes-transporterna?

– Det är främst våra järnvägstransporter som har påverkats negativt. Vi har fått styra om till mer lastbilstransporter och det betyder att det finns en hel del virke kvar på virkesterminaler. Det ligger även en del virke kvar vid skogsbilvägar i skogen. Men vi arbetar för fullt med att komma i kapp.

Sverige har tyvärr ett järnvägsnät som är i stort behov av underhåll, inte minst här i landets norra delar. Det är en oerhört viktig fråga för alla som bor och arbetar här. SCA driver därför frågan tillsammans med andra skogsbolag, i hopp om att vinna politikernas gehör för rejäla investeringar i järnvägen.

Nya ansikten

KARL RÖNNKVIST,
virkesköpare i Umeå

Jag bor i: Umeå.

Familj: Min sambo.

Det gillar jag med skog: Egentligen allt, men främst friheten den ger på alla sätt.

Favoritapp: Spotify eller Blocket.

Om jag fick resa i tiden reser jag till: Någon gång under kritaperioden. Alltså när dinosaurierna fortfarande fanns och under denna period var de som störst. Jag har alltid varit väldigt intresserad av dinosaurier och vad hade man inte gjort för att få uppleva känslan av en äkta t-rex. Det skulle också vara väldigt intressant att få uppleva floran som fanns då.

Livsmotto: Utmana dig själv och väx.

Det gör mig glad: Att vara ute och arbeta eller att vara ute på fjället.

Bästa presenten jag fått: Att min bror föddes två dagar innan min födelsedag och så kom de hem från BB på min födelsedag. Bättre present än så är svårt att få.

OSKAR SANDSTRÖM,
virkesköpare i Vännäs

Jag bor i: Vännäs.

Familj: Mamma, pappa och två syskon. Två hundar och två katter också!

För mig betyder skog: En oslagbar frihet och även jobbtillfällen.

Mitt tips till skogsägare: Vårda din skog väl och tänk långsiktigt!

Drömrese: Fick jag chansen skulle jag åka till Manchester och se United spela fotboll.

Det gör livet gott att leva: God hälsa och att ha bra människor runt omkring sig samt att man har ett meningsfullt jobb.

Jag är bra på: Att lyssna på andra och att se saker från den ljusa sidan.

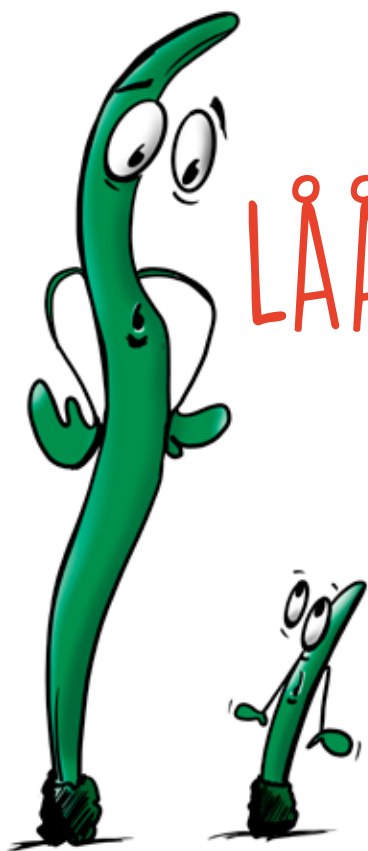
Om jag vinner en miljon: Skulle jag investera i ett framtida boende.

En häftig naturupplevelse: Första gången jag fick vara med när farsan sköt en älg.

BARRIGT VÄRRE

Att granen har korta barr medan tallen har långa känner de flesta till. Men det finns fler barriga fakta som kan vara kul att ha koll på. Din Skog har gjort en djupdykning i barrens värld.

ILLUSTRATIONER: PER MATSSON

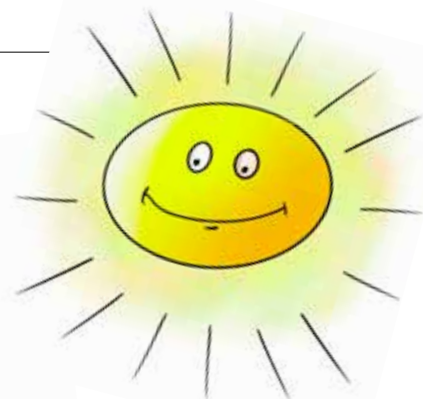

LÅÅÅNGA BARR

Barrlängden varierar mycket. Från knappt en centimeter hos enen (*Juniperus communis*) till hela 45 centimeter hos *Pinus palustris* som är en nordamerikansk tall.

Tre rum och kök med barr

En ung gran som är cirka 11 cm i diameter i brösthöjd har normalt en Barryta som motsvarar 90 kvadratmeter, det vill säga ungefär som en trerumslägenhet.

Solfångare

Barren fungerar som solfångare och ger kraft åt trädet. Mängden barr står i relation till hur kväverik mark trädet växer på. Barrmängden ger därför en god indikation på hur skogen mår.

Barr, angenämt!

95 personer i Sverige har Barr som efternamn och fem män heter Barr i förnamn. Namnet Barry är också populärt. 369 män och 10 kvinnor heter Barry i förnamn.

FROST-SKYDDAD

Barr har en hård yta och en låg vattenhalt och de har dessutom en slags "frotskyddsvätska". Det gör att barrnen klarar sig under vintern utan att torka ut eller frysa.

Lärk fäller barr

Lärkar och sumpcypresser fäller sina barr varje höst. Alla andra barrträd är vintergröna och fäller sina barr först efter några år. Hos en vanlig gran (*Picea abies*) sitter ett barr kvar cirka sju år, medan tallens (*Pinus sylvestris*) barr sitter kvar cirka tre år.

500 000

En vanlig julgran har en halv miljon barr.

Jordförbättrare

Barr gör stor nytta som jordförbättrare och är viktiga ingredienser i en bördig jord. De bryts ner långsamt och har en surgörande effekt som mikrolivet uppskattar.

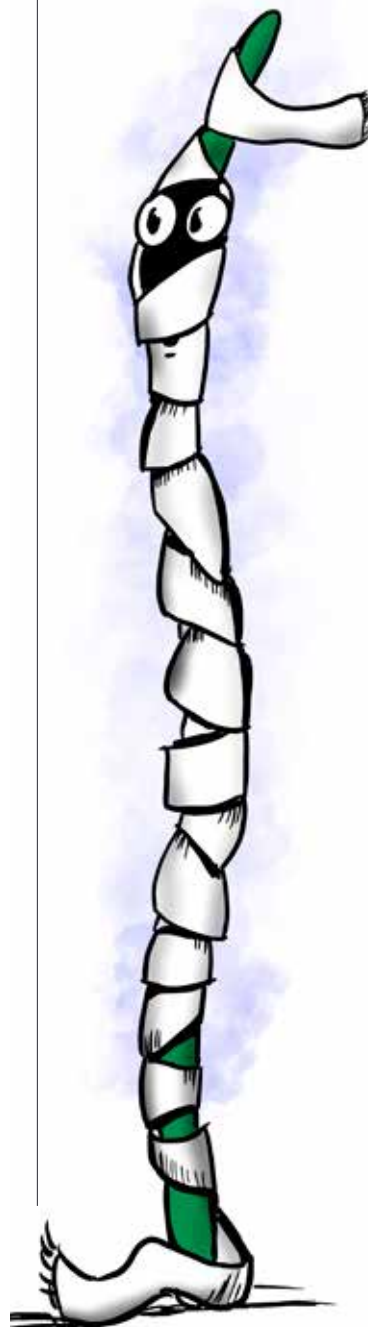

Nyttigt värre

Om du kokar te på tallbarr får du i dig både socker, mineraler och vitaminer. Tallbarr innehåller mycket C-vitamin, särskilt under vintern.

Mumifierade barr

250 miljoner år gamla mumifierade barr – det fyndet gjordes av några forskare längs Döda havets östra strand där de stötte på fossila barrträd.

TÖRSKATEDRABBAD

– skötselråd och resultat från försöksstudie

Variationen när det gäller törskateangrepp är stor och ett angrepp kan se ut på olika sätt. Ett säkert tecken på yngre träd är de orangefärgade sporblåsorna.

Anna Marntell

Angreppen av törskate har ökat de senaste åren och värst drabbade är skogar i norra Sverige. I tioårsprojektet "Demoförsök Törskate" hoppas man kunna bidra med mer kunskap och skötselråd för att bekämpa törskateangripna tallungskogar effektivt.

– Kontrollera din skog regelbundet! Tidiga åtgärder är bra, men törskate är en lömsk svamp. Den kan vara svår att upptäcka innan infektionen utvecklats så att den syns ordentligt, och nya tallar kan smittas år efter år, säger Anna Marntell, skogsspecialist och SCAs representant i projektet.

TEXT: MISAN LINDQVIST • FOTO: ANNA MARNTELL

Under 2020 och 2022 genomförde Demoförsök Törskate två inventeringar: en bakgrundsinventering innan de första skötselåtgärderna utfördes och en inventering direkt efter.

– Projektet testar tre skötselstrategier och nu finns de första resultaten och några skötselråd sammanställda

i en arbetsrapport. Men det är ju tidiga resultat och vi har inget facit, poängterar Anna.

Alla bestånd som ingår i försöken finns i områden med välkänd törskatehistorik, men det fanns ändå en mycket stor variation i hur omfattande angreppen var.

– Det tyder på att spridningsförloppen kan vara väldigt olika. Troligen har lokala förutsättningar och variationer i bestånd, områden och/eller väder stor betydelse, säger Anna.

STAMSÅR DOMINERADE

Törskate bildar sår i träden, så kallade gren- och stamsår. I gallringsbestånden dominerade stamsår, vilket kan visa på ett avstannande smittoförlopp där infektionens topp inträffade när trädet var yngre. Men det fanns även områden med en mer jämn fördelning av de båda sårtyperna.

Resultaten visar att det går bättre att identifiera och ta bort törskateangripna tallhuvudstammar* vid gallring jämfört med vid röjning. Vid röjning var det särskilt svårt att identifiera tallar med grenangrepp.

– Det är inte så konstigt eftersom det kan ta tid

SKOG

FOTO: JAN STENLID

Anna Marntell visar ett stamsår som sitter långt ner på stammen. Det visar att törskatesvampen infekterat trädet mycket tidigt.

innan ett angrepp syns tydligt. Dessutom är det svårare att se och identifiera angrepp i täta bestånd och angrepp som sitter högre upp i träden, och ibland bland barren. Därför kan det hända att man vid röjning råkar lämna kvar en huvudstam med mindre grensår. Men grensår behöver inte alltid vara ett stort problem för trädet, så länge infektionen inte växer sig in mot stammen och övergår i en staminfektion som till sist stryker trädet, säger Anna.

SVÅRT ATT IDENTIFIERA ANGREPP

Anna betonar att det kan vara svårt att identifiera angrepp, även för den som är van. Dessutom är det fler svampar som bildar liknande grensår, så för att vara säker på att det är törskate behöver man se de karaktäristiska orangefärgade sporblåsorna eller göra analyser på labb.

I projektet utfördes alla inventeringar med stor noggrannhet av erfaren personal och alla angripna

**Huvudstammar är de träd som är tänkta att stå kvar i ett bestånd fram till förnygringsavverkningen.*

Det här är törskate

Törskate är en rostsvamp som angriper både yngre och äldre tallar, men inte contortatall. Utbrotten finns i hela Sverige, men är mest omfattande i Norrbotten och delar av Västerbotten. Det finns även en del områden i mellersta Norrland som har mer omfattande skador. Svampen orsakar varje år skador för mångmiljonbelopp, särskilt om det är unga träd som drabbas och hela planteringar som dör.

Törskate förekommer i två former. Den ena sprids direkt från tall till tall och den andra värdväxlar mellan tall och olika örter, där skogs- och ängskovall är de vanligast värdväxterna i norra Sverige. Båda typerna av törskate uppträder på träd i alla åldrar, men den typ som sprids från tall till tall verkar vara vanligare på äldre träd på något magrare marker. Den andra typen verkar ge störst skada i unga och medelålders bestånd på näringsrika marker med gott om kovall. Ett och samma bestånd kan vara drabbat av båda formerna av törskate.

Här är de orangefärgade sporblåsorna knappt synliga, vilket visar hur svårt det kan vara att upptäcka ett angrepp.

träd markerades. Ändå hittades inte alla angrepp.

– I ett av SCAs bestånd gick vi som en skallgångskedja för att upptäcka angripna träd, men även då var det svårt. Det betyder att om man som ensam skogsägare letar angrepp så är det lätt att missa en hel del. Samtidigt är åtgärder i ett tidigt stadium viktigt för att minska smittspridningen.

Anna betonar även att vädret vid en inventering har betydelse; om det är mulet, dålig sikt och regn blir det svårare att se angreppen. Kikare är ett bra hjälpmedel om träden är höga.

KONTROLLERA DIN SKOG

Men trots att det finns svårigheter att upptäcka tidiga angrepp är det viktigt att ha koll på sin skog.

– Ha uppsikt och ge dig ut i din gallringsskog minst var femte år, och oftare i yngre skog, tycker jag. Om du har skog i ett redan drabbat område bör du vara extra vaksam, så att skogsskötseln i tid kan anpassas utifrån förutsättningarna, säger Anna.

Den som har ett litet bestånd, tid och intresse kan även prova att stamkvista bort angripna grenar.

– Ta i så fall med dig en stamkvistningssåg när du går ut i skogen. Titta gärna på träden från flera håll och kolla både nere vid marken och längs med stammen.

Här är de skötselråd som sammanställts i den första arbetsrapporten från Demo-försök Törskate:

- Att utföra åtgärder i ett tidigt stadium har störst potential att kunna påverka den fortsatta smittspridningen och den framtida tillväxten i beståndet.
- Angreppen kan möjligen vara lättare att identifiera i röjning om man går in lite senare i bestånden, eftersom angreppen syns tydligare då. Men samtidigt kan det finnas nya angrepp som inte syns.
- Röj, eller märk ut, när törskatesvampens orange blåsor visar sig. Det sker främst i juni/juli och då är det lättare att hitta mindre grensår.
- Se till att spara ett överskott av stammar i törskateangripna bestånd. Prioritera att spara gran och lövträd före tall, där det är lämpligt.
- Ska du anlägga ny skog i högriskområden för törskate bör du överväga även andra trädslag än tall. Det gäller särskilt rika vegetationstyper, finkorniga jordar, frisk till fuktig mark samt på marker med gott om skogskovall i fältskiktet (ofta bördiga granmarker).

Ett av gallringsobjekten inom Demoförsök Törskate. De orangemarkerade tallarna ska gallras bort eftersom de har pågående törskateangrepp.

Undvik dock att stamkvista på hösten eftersom det kan innebära risk för infektion av barrträdskräfta, en annan skadesvamp.

– Att röja bort angripna träd är bra, även om det kan göra ont då det kan vara de största träden som försvinner. Men man får se till att ha reservstammar och gynna gran och björk. Och kanske måste man röja två gånger, säger Anna.

ÖVERVÄGNINGAR VID GALLRING

När det gäller gallring får man överväga vad som är bäst.

– Huvudalternativet är nog normalt att gallra bort angripna träd för att minska smittspridningen, men en saneringsgallring kan leda till att beståndet blir för glest och att man inte klarar gällande regler för hur mycket skog som ska finnas kvar efter gallring. Ibland är det bästa alternativet kanske att avstå gallring. Redan döda träd kan stå kvar eftersom de inte smittar längre och resten av beståndet kan klara sig fram till lägsta slutavverkningsålder, säger Anna och tillägger:

– Om beståndet är riktigt hårt drabbat kan det vara bättre att begära dispens för en förtida förnygringsavverkning och börja om. I så fall bör du vara noga i ditt val av trädslag. Jag rekommenderar också att du pratar med din virkesköpare som kan ge råd och stöd.

Det här är Demoförsök Törskate

2020 FICK SKOGFORSK i uppdrag av SCA, Norra Skog, Sveaskog och Holmen Skog att driva projektet "Demoförsök Törskate". I projektet testas tre olika skötselstrategier och man undersöker sjukdomsutvecklingen på permanenta provytor i sju gallringsbestånd och åtta röjningsbestånd som är hårt angripna av törskate. Provytorna finns i östra Norrbotten, Västerbotten och Jämtland.

– Tanken är att kunna ta fram ett bättre beslutsunderlag så att vi kan ge mer underbyggda skötselråd för angripna tallungskogar, säger Anna Marntell.

De tre strategierna är:

- Sanering: man gallrar och röjer bort samtliga angripna tallar och prioriterar gran och löv framför tall.
- Skötsel enligt normal instruktion.
- Kontroll: det vill säga ingen åtgärd.

De utvalda bestånden inventeras vid fem tillfällen: innan åtgärd och 1, 3, 6 och 10 år efter utförda skötselåtgärder. På så vis kan man följa utvecklingen av både beståndet och andelen törskateangripna tallar.

Så angriper törskate

DET BÖRJAR MED ATT luftburna svampsporer tar sig in i tallen via klyvöppningarna i årsbarren på grenar eller unga skott. När svampen kommit in i trädet kan den sprida sig in mot stammen med 2-6 centimeter per år.

Svampen bildar sår i trädet, så kallade gren- och stamsår (kräftsår), som påverkar vatten- och näringstransporten till exempelvis grenar, toppen eller stammen bortanför såret. När en infektion får fäste runt hela grenen/stammen stryps tallens ledningsbanor, med följd att den del som är ovanför/utanför angreppet dör eller att hela trädet dör. Angreppen kan ha olika långa förlopp, där mer motståndskraftiga träd kan stå emot infektionen i många år utan att dö, medan andra träd dör på bara några år. Och självklart växer svampen snabbare runt kläna träd.

Träd som redan är döda träd sprider ingen smitta eftersom svampen kräver levande träd för att överleva.

Så upptäcker du angripna träd

TILL EN BÖRJAN syns inte infektionen, men efter två till tre år får trädet de första orangefärgade sporblåsorna som är början på ett gren- eller stamsår. Blåsorna syns tydligast under några veckor kring midsommar, men bara de år som svampen bildar sporer. Ett angripet träd bildar mycket kåda och kan även ha svart, lite skrovlig, flagande bark och gulröda barr utanför eller ovanför angreppet.

På yngre träd syns angreppen som en kådindränkt förtjockning, ofta med uppsprucken bark, på en gren eller på stammen. När infektionen har pågått i några år märks angreppen ofta genom att trädet har en död gren bland levande grenar eller en död topp, och deformationer i anslutning till angreppen. Angreppen kan också visa sig som långa stamsår som ofta är indränkta i kåda. Hittar du törskateangripna träd är ett tips att kolla träden runt omkring extra noga.

Här har ett törskateangrepp vuxit in till stammen via den bakre grenen. Grenen är tillplattad med uppsprucken bark och med antydning till uppsvällning utanför den platta delen.

Törskatesvampen har vuxit runt om stammen och håller på att strypa trädet som reagerar med uppsvällning ovanför angreppet.

Karaktäristisk kådrinning syns tydligt på stammen och mest troligt kommer barken på stammen att spricka upp, och trädet dö inom ett par år.

Det här trädet har omfattande törskateangrepp med bark som börjar spricka upp på stammen. Det syns några sporblåsor både på stammen och på den nedersta delen på grenarna.

Här sitter törskateangreppet så lågt att det är nere i vegetationen, vilket ibland kallas för "rotgadd". Det är ett typiskt angrepp med uppsprucken bark och lätt uppsvullen stam där sporblåsorna sitter. Blåsorna har börjat spricka upp, men de orangefärgade sporererna har ännu inte hunnit blåsa i väg eller regna bort.

Demoförsök Törskate fortsätter i ytterligare sju år.

– Det ska bli intressant att följa områdena. Hela branschen behöver mer kunskap för att vi ska kunna hantera törskatedrabbade skogar på bästa sätt, säger Anna och tillägger:

– För SCA är törskate en viktig fråga. Vid sidan av olika samverkansprojekt är vi även markvärd för projekt där SLU provar stamkvistning i röjningsbestånd och i unga gallringsbestånd. Vi finansierar också en industri-

doktorand vid SLUs Skogsskadecentrum.

Mer resistent träd är också en viktig del i kampen mot törskate. I dag vet man att det finns en ärftlighet för hur mottaglig en tall är för törskateangrepp.

– Vi behöver mer motståndskraftiga frön och planter. Därför diskuterar branschen en framtida investering i en screeninganläggning för skogsodlingsmaterial. Med en sådan anläggning kan vi få bättre resistens i våra fröplantager och på sikt friskare ungskogar.

ANNA TIPSAR

För dig som vill veta mer

Ta del av Demoförsök Törskates arbetsrapport.

Se film med fakta och råd om törskate.

Se film om röjning i törskatedrabbad skog.

Se film om skötsel av skadad ungskog.

Skanna QR-koderna med din mobil.

FOTO: ULF HALLIN

Luckhuggning i SCAs mångfaldspark Tjäderberget, Västerbotten.

Hyggesfritt skogsbruk under luppen

NU SKA HYGGESFRITT skogsbruk studeras närmare av forskare vid SLU. I en studie ska man undersöka hur arter och ekosystemtjänster påverkas av luckhuggning och blädning.

Forskningen ska bedrivas i både svenska och finska experimentskogar där man har använt hyggesfria metoder. De uppgifterna kommer sedan att kompletteras med nya undersökningar. Totalt ska sju artgrupper, exempelvis mossor,

lavar, skalbaggar och kärlväxter, ingå i studien.

Dessutom ska forskarna kartlägga var i Sverige det finns skogar som lämpar sig för hyggesfritt skogsbruk.

Ökade ersättningar i fjällnära skog

UNDER 2023 BETALADE Skogsstyrelsen ut nästan 309 miljoner kronor i intrångsansättningar till markägare som nekats att avverka i fjällnära områden på grund av höga naturvärden. Det är en ökning med 25 procent jämfört med året innan.

Under 2023 tillkom 810 hektar biotopskydd och 210 hektar naturvårdsavtal. Den areal som det bildades formellt skydd för var den lägsta sedan 1998.

– De som har nekats tillstånd till avverkning har rätt till ersättning och där arbetar vi så snabbt vi kan för att hantera ärendena, säger Johan Åberg, specialist på områdesskydd på Skogsstyrelsen.

Ingen avregistrering av nyckelbiotoper

NU KAN MARKÄGARE inte längre begära att Skogsstyrelsen ska avregistrera en redan registrerad nyckelbiotop. Det står klart sedan Skogsstyrelsen analyserat Högsta förvaltningsdomstolens vägledande dom om hanteringen av registrerade nyckelbiotoper.

Skogsstyrelsen kommer därmed att fortsätta visa registrerade nyckelbiotoper i sina digitala karttjänster och använda det som ett underlag i sin tillsyn och vid handläggningen av olika ärenden.

Traktplaneringens utveckling –

14 kilo tunga ryggsäckar, 6 meter höga antenner och laserbilder med en fantastisk detaljrikedom – de har spelat viktiga roller när SCA under årens lopp utvecklat arbetet med att planera avverkningar. USAs försvarsmakt har också haft ett finger med i spelet.

– Från början jobbade vi med papperskarta, trådmätning och kompass, men nu väntar AI-stöd runt hörnet, säger SCAs traktplanerare Thomas Johansson som deltagit i utvecklingen sedan 1990-talet.

Thomas
Johansson

TEXT: KERSTIN OLOFSSON

Traktplanering är A och O inför en avverkning. Traktplaneraren märker ut gränser, markerar naturhänsyn och skriver instruktioner till maskinlaget, så att de vet var och hur de ska avverka. De planerar

även virkesavlägg, vändplaner, markberedning, föryngring och mycket mer.

Förutom att det krävs gedigen skoglig kompetens för att göra planeringen, krävs det även tekniska hjälpmedel för att kunna orientera sig och för att kunna

föra in uppgifterna på rätt plats på kartan.

– De hjälpmedlen har haft en spännande utveckling från 1990-talet och framåt, säger Thomas Johansson, som både är traktplanerare och har jobbat med att utveckla tekniken inom SCA.

FRAM TILL 1997

FOTO: ELIN NYLANDER

Orientering med karta och kompass

FRAM TILL SLUTET av 1990-talet gjordes traktplaneringen med hjälp av kompass, trådmätare och en papperskarta i form av ett flygfoto.

– En trådmätare är en liten låda som innehåller ett räkneverk och en trådspole med en sytrådstunn tråd. Den använde vi för att kunna avgöra hur långt vi hade gått från en känd punkt på kartan, till exempel från en väg, berättar Thomas.

Man fäste tråden i ett träd vid den fasta punkten och sedan höll räkneverket koll på hur många meter tråd som matades ut.

– Det handlade ofta om flera hundra meter, upp till en kilometer, så det kunde vara lite besvärligt om det till exempel var mycket sly, säger Thomas.

I övrigt gällde det att vara bra på att läsa kartan och orientera sig i terrängen för att kunna hålla koll på sin position.

– På den tiden var det en merit att ägna sig åt orientering på fritiden, om man sökte jobb som traktplanerare. Det bästa var om man kunde avgöra sin position utifrån flygfotot så att man slapp dra en massa tråd, men det gick inte överallt, säger Thomas.

Gränser och naturhänsyn snitslades och ritades in på en papperskarta. Kartan lämnades sedan in till SCAs kartavdelning som uppdaterade gränserna i SCAs centrala datorsystem.

– SCAs kartavdelning hade hela SCAs markinnehav utskrivet på kartor i storleken 50x50 cm. Där fick vi beställa kartor för de områden som vi jobbade med.

FOTO: KVETA NILSSON, SLU, RIKSSKOGSTAXERINGENS ARKIV

Karta och kompass var viktiga hjälpmedel, liksom trådmätaren som hängdes i bältet.

Förr var trådmätning ett sätt att orientera sig. Tråden var tunnare än vad som syns på bilden.

från papperskartor till AI-stöd

1998

Världsledande teknik med gps och dator

1998 togs steget till att använda gps och datorer vid traktplaneringen.

– Eftersom SCA var först ut så fanns det inte någon utrustning att köpa, utan vi utvecklade den på egen hand. Vi var världsledande och samarbetade med riktigt duktiga utvecklare, säger Thomas.

TRAKTPLANERARNA fick en fältdator som både var utrustad med gps och med ett geografiskt informationssystem (GIS) som innehöll information om skogen där de befann sig. Gps hade utvecklats av det amerikanska försvarsdepartementet och systemet hade tagits i drift bara något år tidigare.

GIGANTISKT KLIV

Skärmen var en separat del som traktplanerarna bar på, medan resten av utrustningen fanns i en ryggsäck.

– Att få hjälp av gps innebar ett gigantiskt kliv. Plötsligt hade vi en punkt på kartan som visade var vi befann oss och behövde inte ägna oss åt orientering, säger Thomas.

Men det var samtidigt klumpigt och tungt att släpa runt på ryggsäcken. Den innehöll bland annat batterier, elektronik och teknik för att kunna överföra gps-signaler

– och vägde 14 kilo!

– Ryggsäckens tyngd var ett arbetsmiljöproblem. Fast jag tyckte att det var otroligt häftigt med den nya tekniken, även om jag hade 14 kilo på ryggen.

Att ligga i framkant i utvecklingen förde med sig vissa utmaningar.

– Det fanns inte ens lämpliga skärmar på marknaden, utan vi fick arbeta hårt för att få fram en skärm som fungerade bra i solljus, säger Thomas.

Men det nya arbetssättet innebar ett rejält lyft för kvaliteten på planeringen.

– Gränserna för avverkningarna blev mycket mer korrekta och vi kunde även planera naturhänsyn på ett mer noggrant sätt. Att vi var först i världen med tekniken var så klart extra roligt.

1999

USAs försvarsmakt sätter käppar i hjulet

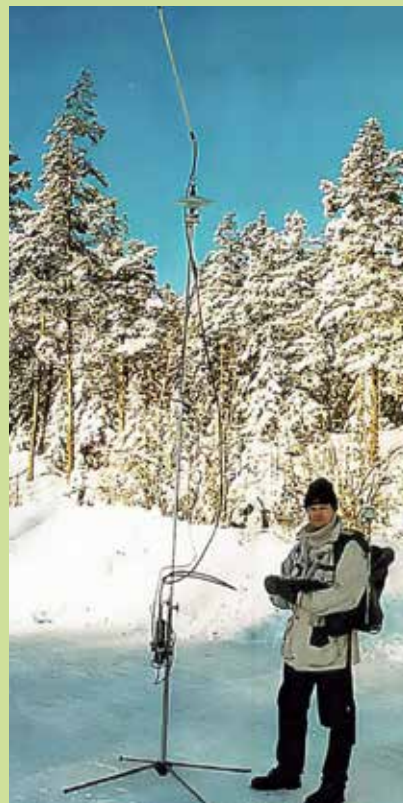
NÄR DET NYA ARBETSSÄTTET hade varit igång minde än ett år uppstod det plötsligt oväntade problem. På grund av det rådande säkerhetsläget ville USA att enbart den amerikanska militären skulle ha tillgång till exakta positionsbestämningar med hjälp av gps. De lade därför ut en störning så att utomstående användare fick en felmarginal på 50 till 100 meter.

– Det här ställde så klart till det för oss, men radions P3 sände ut en korrigering för störningen så att felmarginalen blev högst tio meter. Det gällde att få in den korrigeringen i systemet och tekniken kompletterades därför med en radiomottagare, säger Thomas.

Men upplägget fungerade bara på de ställen där det fanns radiokontakt – och det var långt ifrån överallt.

– Då var det dags för problemlösning igen. Vi utvecklade en sex meter hög länkantenn som planerarna kunde placera på ett ställe längs bilvägen där det fanns radiokontakt. Antennen länkade

sedan radiosignalerna vidare till mottagaren i ryggsäcken, berättar Thomas.

För att kontrollera att länkantennen fungerade åkte Thomas runt på de mest avlägsna delarna av SCAs markinnehav. – Det tog en månad och jag körde ungefär 350 mil, men testerna visade att länkantennen var en succé.

2000

Tack och hej till länkantennen

ÄVEN OM LÄNKANTENNERNA fungerade utmärkt så skrotades de redan efter ett år. Då slutade nämligen USA att skicka ut störningar för gps-signalerna, eftersom de ansåg att det inte längre var nödvändigt. Där-

med blev länkantennerna helt onödiga.

– Det var så klart bra att vi slapp hålla på med dem, men samtidigt var det lite snopet. Vi hade investerat ganska mycket pengar i dem, konstaterar Thomas.

2001-2013

Viktiga steg i utvecklingen

EFTER DE FÖRSTA revolutionerande utvecklingskliven följde många år med successiva uppdateringar och förbättringar. Här är några viktiga steg på vägen:

- Vikten på ryggsäckarna minskades allt eftersom.
- De svartvita skärmarna byttes ut mot färgskärmar.
- 2006 fick fältdatorerna inbyggda skärmar, i stället för att skärmen var en separat del.
- Skärmarnas kvalitet och batteriernas kapacitet utvecklades i omgångar.
- Så småningom behövdes inte någon ryggsäck alls, eftersom både gps och GIS hade byggts in i de bärbara fältdatorerna.

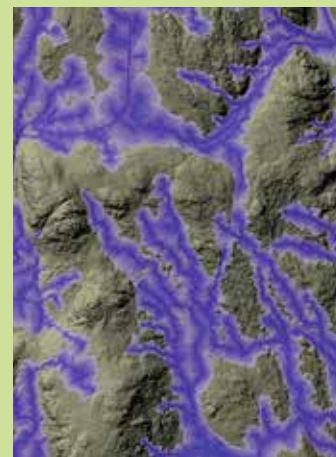
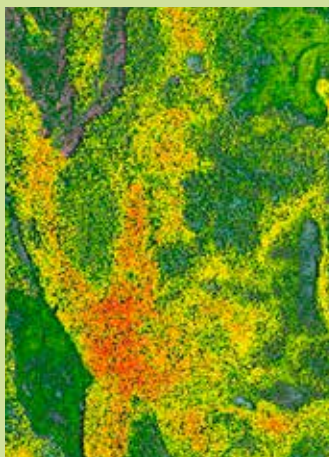
Det blev ett lyft när de svartvita skärmarna byttes ut mot skärmar i färg.

2014

Laserskarp precision med information från ovan

2014 FÅR TRAKTPLANERARNA en ny guldgruva av information. Efter att Lantmäteriet för första gången laserskannat Sveriges skogar från flygplan, och SCA därefter bearbetat uppgifterna tillsammans med annan information om skogarna, kunde mängder av värdefull information läggas in i systemen.

– Det underlättade enormt. Tack vare laserskanningen kan vi bland annat se hur fuktig marken är och vi får hjälp att upptäcka en del fornlämningar, att räkna ut virkesvolymen och mycket mer. Vi kan förbereda oss bättre hemma på kontoret och vet vad vi bör koncentrera oss på när vi kommer ut i skogen, säger Thomas.

NUTID

Dagens teknik – tunn skärm som innehåller allt

I DAG HAR traktplanerarna en tunn skärm med inbyggd dator, som både har gps och en karta med information om skogen.

– Vilken skillnad jämfört med den allra första utrustningen! Och allt fortsätter att utvecklas. Vi har bland annat nya skärmar och ännu bättre uppgifter från laserskanningen på gång. Nästa riktigt stora steg blir planering med stöd av AI, säger Thomas.

FOTO: MICHAEL ENGMAN

FRAMTID

AI skapar möjligheter

SCA arbetar med att se hur AI, Artificiell Intelligens, kan användas för att utveckla den digitala traktplaneringen. Under 2023 gjordes tester i liten skala och förhoppningen är att göra mer omfattande tester inom kort.

SCA SER EN STOR POTENTIAL i möjligheterna att kombinera AI med information från olika källor. Ambitionen är att traktplanerarna ska få ett så bra underlag att de alltid ska kunna börja med att göra en riktigt bra förplanering på kontoret.

– Det är ett spännande utvecklingsarbete. Vi ser fördelar som att vi kan få en mer effektiv traktplanering tack vare högre och jämnare kvalitet på vår data om skogarna och att vi skulle kunna planera mer under vintern, säger Magnus Bergman, som leder SCA Skogs stab för teknik- och digitalisering.

En stor del av planeringsarbetet skulle också kunna göras på kontoret, menar Magnus.

– Det betyder att traktplanerarna kan fokusera på att besöka mer komplexa trakter som måste besökas i fält. Och när de väl är ute i fält vet de dessutom exakt vad de ska titta på, tack vare förplaneringen.

Än så länge gäller utvecklingen av den digitala traktplaneringen bara SCAs egen skog.

– Men på sikt kanske vi även kan erbjuda digital traktplanering inför avverkning hos privata skogsägare. Men där är vi inte än, säger Magnus.

ÄTA UTE

– gott för både mage och själ

Maten smakar som bäst när den tillagas över öppen eld utomhus. Det menar Pelle Johansson, matkonsulent vid Hushållningssällskapet i Norrbotten-Västerbotten.

– Elden tar fram det bästa ur råvarorna, både när det gäller smak och doft. Sedan sitter det djupt rotat i oss att elden innebär trygghet, så det är något speciellt med att sitta ute och äta vid den.

TEXT: ANN-KATRIN ÖHMAN • FOTO: TOMAS BERGMAN

Vintern har kopplat sitt grepp om Jaktviken en mil utanför Luleå. Ovanför den isbelagda Bottenviken har Pelle Johansson och Håkan Landström från Hushållningssällskapet gjort upp en eld vid en grillplats. Bägge har ett passionerat intresse för matlagning och

vill helst vara självförsörjande i så stor utsträckning som möjligt.

Pelle bor i grannbyn Måttund och har grisar, får, höns och en stor grönsaksodling och plockar också en hel del bär. Håkan bor i Valvträsk, tio mil norr om Luleå, och jagar hare, älg, tjäder och orre samt fiskar och plockar svamp och bär.

– Jag tillbringar varje helg i skogen, säger han.

GLÖDHET MUURIKKA

Dagen till ära ska Pelle tillaga suos av kallrökt, gravat renkött med glödstekta grönsaker och skogspytt. Till förrätt blir det pizza bianco med rökt lax och en vegetarisk variant med blåmögelost. Elden är i full gång och Pelle lägger på den stora muurikka.

– Det ska vara riktigt varmt när man tillagar pizza så vi börjar med den.

Pizzadegen har vilat över natten i kylskåp och nu formar han fyra mindre pizzor med händerna och gräddar dem på båda sidorna.

– Det är svårt att få rätt värme ovanifrån utan ugn, så därför är nyckeln till framgång att grädda dem på båda sidorna.

Men det gäller att vara på sin vakt, för muurikken är glödhet och pizzabottenarna blir snabbt klara. Pelle brer på crème fraîche och västerbottenost på pizzorna. Sedan toppar han med rökt lax, och steker äpple och gul lök som han lägger på det vegetariska alternativet tillsammans med blåmögelost. Vi sätter oss på renskinnen runt brasan och njuter av pizzabitar.

– All mat smakar bättre utomhus, så är det bara, menar Håkan.

GRILLAS PÅ GLÖDEN

Vinden susar i tallarna bakom oss och solen tittar fram och gör snön gnistrande vit. Det är verkligen härligt att äta vid den sprakande elden. När det har blivit fin glöd lägger Pelle bitar av morot och förkokta mandelpotatisar i muurikken och steker dem en stund innan han tillsätter svamp och hackad gul lök. Han lägger också hela lökar, huvudkål och potatis direkt på glöden.

– Sedan tar jag bort skalarna och de värst förkolnade bitarna innan servering. Men jag brukar behålla en del också eftersom jag tycker att det ger karaktär till maten.

Till grönsakerna blir det suovas som han trär på en grillpinne och lägger i muurikken.

– Men det gäller att inte låta dem ligga där för länge. Lite grillad yta på köttkanterna räcker. Om man inte har tillgång till renkött så kan man välja något annat vilt kött som älg eller hjort.

Pelle menar att det precis som vid all matlagning gäller att lära känna hjälpmedlen. På så sätt vet man hur högt man ska ha muurikken, hur mycket eld som ska vara under den, vilken värme veden ger och hur man kan lägga undan bitar så att de kan grillas färdigt på lite lägre värme.

DESSERT I MACKJÄRNET

Det är bra att ha en rejäl muurikka och det finns också mackjärn för utomhusbruk som passar bra för enkel, snabb och god utomhusmat. Dessutom kan man göra dessert i järnet.

Pelle tar fram några formbröd och lägger på lite frusna hjortron och åkerbärssylt som han sedan toppar med messmör och lägger ett bröd över. Sedan grillar han mackorna i mackjärnet över öppen eld.

– Det räcker med två till tre minuter på varje sida så är de klara.

Fastän magen är full av suovas och rotfrukter finns det lite plats för den härligt söta mackan till efterrätt.

– Utomhusmatlagning behöver inte vara så avancerad. Har man inte förberett något hemma så går det lika bra att bara ta med en korvbit och ett äpple ut och grilla över öppen eld. Det viktiga är att få komma ut och få sitta en stund runt en sprakande brasa. Att få elda mer – det gör gott både för själ och mage, avslutar Pelle.

*Se alla
härliga
recept på
nästa sida.*

Pizza bianco på muurikka

PIZZADEG

- En tesked torrjäst
- 600 g vetemjöl
- 400 g vatten
- 25 g olja
- 2 tsk salt
- En tesked honung

Blanda ihop ingredienserna och låt degen vila i bunken i 45 minuter. Dela upp den i lagom stora bitar och vik ihop dem till spända bollar. Ha dem i kylskåpet över natten med plastfolie över sig. Droppa över lite olja så fastnar inte folien. Om man vill använda degen direkt räcker det att låta den vila en timme.

TOPPING

- Crème fraîche
- Västerbottenost
- Rökt lax i skivor
- Gräslök
- Röd lök
- Dill

Eller:

- Crème fraîche
- Västerbottenost
- Stekt äpple
- Stekt gul lök
- Blåmögelost (Här användes Svedjan Rustik).

Forma platta, tunna bottnar. Grädda degen på båda sidorna på muurikkan innan du toppar. Lägg sedan på toppingen. Äpplet och löken steks i muurikkan innan de läggs på.

Halstrad suovas med skogsspytt och glödstekta grönsaker

HALSTRAD SUOVAS

Souvas är kallrökt, gravat renkött, men man kan även använda annat viltkött som älg eller hjort.

Skär halvcentimetertjocka skivor och trä upp dem på en grillpinne. Lägg dem sedan direkt på glöden, men låt dem inte ligga för länge. Lite grillad yta på köttkanterna räcker.

GLÖDSTEKTA GRÖNSAKER

Lök, huvudkål och potatis går utmärkt att tillaga direkt på glöden. Skalen och de värst förkolnade bitarna tas bort innan servering. Servera gärna med bearnaisesås till.

SKOGSPYTT

- 10 förkokta mandelpotatisar i bitar
- 4 morötter i bitar
- Blandad skogssvamp eller champinjoner
- 1 hackad lök
- Salt och peppar
- Färsk timjan

Börja med att steka morötter och potatis i muurikkan. Tillsätt sedan lök och svamp som inte behöver lika lång tid och lika mycket värme. Avsluta med att repa över lite färsk timjan.

Mackdessert med bär

- 2 skivor formfranska per person
- Smör
- Blandade bär efter säsong och smak
- Messmör

Smöra en skiva formfranska på båda sidor. Lägg i bär, här användes hjortron och åkerbärssylt.

Toppa med messmör innan ytterligare en skiva smörad formfranska läggs ovanpå. Kläm ihop mackan i ett mackjärn för utomhusbruk och grilla två-tre minuter på varje sida.

Fråga en expert

Hur skyddar man plantorna mot hungriga älgar?

Hej

Jag funderar på hur man kan skydda nysatta plantor från älgarnas hunger. Kan man använda syntetiskt vargurin? Jag undrar också om det går att gödsla runt plantorna med avfall från reningsverk.

Hälsningar Ulf

FOTO: CALLE BREDBERG

Leif Johansson, skoglig specialist med fokus på skogsvård

Hej Ulf! Det finns ingen bra forskning när det gäller vargurin. Det verkar som att det kan ge en effekt, men hur länge den sitter i och om det fungerar på enskilda plantor är väldigt osäkert. Generellt sett är det svårare att avskräcka än att locka till sig djur och insekter med hjälp av lukter, så det är tveksamt om vargurin är effektivt för att hålla älgarna borta.

När det gäller viltbete av unga plantor är de vanligaste skadegörarna rådjur

och tjäder, men även sork kan orsaka stora skador. Älg är vanligtvis inte en svår skadegörare utan det är först när plantorna har vuxit upp en bit, och framför allt när de är högre än snötäcket, som bestånd med tall kan bli kraftigt betade av älg.

Ska man föryngra ett område där man kan förvänta sig omfattande älgbete bör man ta hänsyn till det redan vid planeringen av sin nya skog. Vilket eller vilka trädslag passar bäst? Kanske är det bra med en kombination av trädslag för att sprida riskerna. Fundera också på vilken föryngringsmetod som passar bäst.

Det finns även mekaniska skydd i plast

eller metall som skyddar plantorna och det går att sätta upp ett stängsel. Dessa metoder är dock dyra och tidskrävande.

Sedan finns det ett väl fungerande medel som heter Trico och som används i ganska stor omfattning. Det innehåller substanser med fettsyror från får och är resultatet av många års forskning och vidareutveckling. Det finns även andra sprejbara skydd, som exempelvis HaTe och Gyllebo Plantskydd. De appliceras på varje planta eller träd och kan fungera på små objekt, men löser inte problem med älgbetning på större områden.

Det bästa du kan göra för dina plantor är att se till att du får bra kvalitet på planteringsarbetet, med bra markberedning, plantvård och plantering där man väljer rätt planteringspunkter.

Vad gäller slam från reningsverk så är det inget vi kan rekommendera som gödsel. Det finns en djungel med olika regler och saker att ta hänsyn till, om det ens är tillåtet. Vill man gödsla är det bättre att använda de preparat som finns på marknaden.

Vad vill du veta?

Ställ en fråga inom t ex skogsvård, markjuridik och naturvård! Mejla till info.skog@sca.com.

FOTO: MICHAEL ENGMAN

I nästa nummer!

Markberedning: För de perfekta planteringspunkterna

Familjen Eriksson har **skogen som gemensamt intresse**

Naturlig föryngring – när passar det?

Stressa av med en **alpackapromenad**

Naturvårdstipset

Gör en faunadepå och bjud på död ved

Här skapar SCA en faunadepå i Jämtkrogens fjärlslandskap, längs med E14 på gränsen mellan Jämtland och Medelpad.

Död ved är livsviktig för att ge mat och livsmiljö åt många djur, svampar och växter, men i dag är sådan ved ofta en bristvara. Genom att skapa en faunadepå kan du hjälpa naturen på traven.

TEXT: MISAN LINDQVIST
FOTO: HÅKAN BLOMQVIST

Att göra en faunadepå innebär att man gör högar av grenar, toppar och stamdelar. Man kan likna det vid ett stort ”plockepinn” av träddelar. Ibland kan man lägga ny död ved tillsammans med äldre död ved, för att få död ved i olika åldrar och förmultningsstadier. Då är det bra att placera den äldre veden i botten.

Det är enklast att göra en faunadepå i samband med en avverkning, för då kan man be avverkningslaget om hjälp att fälla träden och lägga ihop dem inne i beståndet. Men det går så klart att avverka några träd på egen hand och samla dem i en hög. Se bara till att du har rätt utrustning för jobbet och utsatt dig inte för några risker.

Högarna ska gärna ligga på en solbelyst och varm plats, särskilt om det är löv- eller tallved. Den döda veden utgör framför allt en viktig livsmiljö för insekter som behöver död ved i varma miljöer att leva i som larver. Den omgivande miljön ska också ha gott om nektarrika växter, som blir till föda när larverna har blivit fullvuxna. Fyrbandad blombock är ett exem-

pel på en insekt som uppskattar den typen av miljöer. Du kan även göra en depå i skugga, som då gynnar de arter som trivs i mer skuggiga lägen.

Det är bra för naturvärden att veden ligger samlad i faunadepåer i stället för att den är spridd över området, eftersom arter lättare kan sprida sig mellan träddelarna.

En faunadepå med gott om insekter kan också ge mat åt fåglar och den kan även fungera som en boplatz vintertid och gömsle åt exempelvis igelkottar.

Att samla den döda veden i faunadepåer underlättar dessutom för den efterföljande skogsvården.

Fyrbandad
blombock

